

BATINA

Fondată în 1991

anul 2, nr. 14, Aprilie 2015

REVISTĂ LUNARĂ EDITATĂ DE
CENTRUL CULTURAL JUDEȚEAN CONSTANȚA
„TEODOR T.BURADA” AL CONSILIULUI JUDEȚEAN CONSTANȚA

www.scoalaarte.ro

DAȚ ÎNĂ, fondată în 1991, serie nouă,
Revistă lunară editată de Centrul cultural județean Constanța
„Teodor T. Burada” al Consiliului Județean Constanța
ISSN 1221-2253

Director
Prof. Doina VOIVOZEANU

Redactor șef
conf.univ. dr. Aurelia LĂPUȘAN

Redactori
Adina BOCAI,
Ana-Laura PARFINOV,
Laura CALOEAN,
Lavinia GHEORGHE

Contabil șef: **Alina ONEL**
Tehnoredactor: **Gabriel VOICU**

Copyright text și fotografii © Centrul cultural județean Constanța „Teodor T.Burada”
Copyright prezentare grafică © 2014 Editura Datina
Iconografie: arhiva Centrului și colecții particulare

Tiparul FOTO STORY SRL Constanța, bdul Alex.Lăpușneanu nr.163 fotoartagfa@yahoo.com

Centrul cultural județean Constanța „Teodor T. Burada” - Constanța

Bd. Tomis nr. 110

Tel./Fax: 0241 61 92 93

E-mail:office@scoalaarte.ro

Bd. I.C. Bratianu nr. 68

Tel: 0241 61 88 42

E-mail:cultural2@scoalaarte.ro

CUPRINS

3 Editorial - Sentimentul de apartenență

4 Pantelimon

12 Constanța de altădată - Viața orașului ca un peron la plecarea trenului

18 Evocări - O personalitate a trei țări:
Doctorul Ibrahim THEMO

23 Silvia Grossu a lui Ionica Donos din
Basarabia(VI) - Firele de urzeală

25 Sărbători dobrogene - Păstrătorii de tradiții

30 90 de ani de la moartea primului episcop
al Dobrogei - Ilarie TEODORESCU

32 Inedit - Societatea de Dare la semn,
Gimnastică și Canto „Vulturul”din Medgidia

35 Schiță istorică - Sărbătoarea primei
Republici armene

37 Premii pentru constănțeni la Expoziția
națională de artă tradițională de la Focșani

38 Trupa ARCA, pe scena Festivalului
Internațional al Copiilor din Antalya

Editorial

Sentimentul de apartenență

Cu toate disputele de astăzi, inconciliabile, pe alocuri, se poate argumenta convingător că românii n-au pierdut sentimentul spațiului unic și sacru ca dimensiune esențială a identității lor. Iar religia continuă să fie, înainte de orice, o morală pe care o respectă, așa cum niciun popor n-a trăit în afara istoriei. Întrebându-se care sunt punctele cardinale ale identității românești, ce înseamnă, azi, a fi român academicianul Eugen Simion lua ca puncte de reper: spațiul identitar („pământul”, țara cu istoria și cultura ei); limba (elementul esențial); ideea de unitate (în baza originii comune și a modului de a fi); religia (majoritar ortodoxă într-un spațiu lingvistic latin); toleranța activă (morală comună, mila creștină, omenia).

În acest context, noțiunea de apartenență este utilizată fie ca atare, fie sub diverse forme apropiate în numeroase lucrări de identitate.

Definim sentimentul de apartenență drept „conștiința individuală a împărtășirii uneia sau mai multor identități colective” și deci „conștiința de a aparține unuia sau mai multor grupuri de referință” cu care individul a ajuns să aibă în comun un anumit număr de trăsături identitare (valori, modele comportamentale și interpretative, simboluri, imaginar colectiv, cunoștințe împărtășite în cadrul grupului).

Pornind de la definiția de dicționar ne-am propus să căutăm în diferite medii aglutinate tocmai acest sentiment de apartenență, să îl localizăm și să-l propunem spre conservare pentru a putea continua să existăm identificându-ne cu înaintașii, cu toți cei care ne-au schițat devenirea. În această politică de identificare a apartenenței comunitare mai ales în mediul rural, descifrând trăsăturile care definesc spiritul dobrogean, am poposit în mai multe localități, arhivând istoria orală, și adunând un material documentar lesne de valorificat editorial în perioada următoare.

De data aceasta am ales localitatea Pantelimon, aflată la 60 de kilometri de Constanța, o comună cu cinci sate aparținătoare.

Oicumena numește cu un termen mai rar folosit teritoriul în care primii oameni s-au așezat întemeindu-și o viață organizată, acel spațiu constituit dintr-un mozaic de medii naturale și artificiale create de aceștia cu scopul de a rămâne, construindu-și așezări stabile, bine delimitate și definite prin apartenența la acest mediu și spațiu.

Sat eminamente românesc, Pantelimon este păstrător al unor fapte de viață socială care au dus, în timp, la conturarea *oicumenei dobrogene* în sistemul ei axiologic pe cât de complex, pe atât de interesant.

Existența unei relații constant stabile între românii autohtoni, numiți dicieni, moldoveni, mocani sau generic păstori transilvăneni, și diferite populații stabilite aici în straturi succesive au dat coordonatele sub care s-a dezvoltat o cultură populară bazată pe cea tradițională, moștenită. În timp s-a creat o civilizație proprie acestui ținut, care se caracterizează atât prin elementele comune, cât și prin note particulare, individuale, ale fiecărei comunități în parte.

Contribuția noastră se dovedește astfel o parte din posibilul studiu de amplă respirație menit să dovedească aspectele particulare ale civilizației din marea cultură a Dobrogei. În plus, ne-am dori ca prin demersul nostru la care sunt antrenati și studenți jurnaliști de la Ovidius, dar și colaboratori de la Muzeul de istorie națională și arheologie Constanța, să putem sensibiliza autoritățile locale și opinia publică de la nivel local față de imensul potențial patrimonial, cultural și turistic aflat încă în aceste comunități rurale, realizarea unor colecții etnografice sătești, acordarea unei consilieri calificate pentru a transmite tinerilor o valoroasă misiune culturală.

Aurelia LĂPUȘAN

Pantelimon

SATUL DE MARGINE

Pantelimon este așezat la marginea șoselei principale. Adică pe drumul național Constanța - Hârșova, la dreapta, doar 9 km. În grabă poți să nu vezi indicatorul modest care indică numele localității și cifra de 9 km. E drept, aceștia nu pot fi parcurși decât cu 20 km la oră, căci gropile săpate adânc în fostul asfalt nu pot fi ușor ocolite. Pe lângă tine trec, însă, în grabă mașini de firmă, încărcate cu diferite mărfuri comerciale, semn că șoferilor profesioniști nu le prea pasă. În centrul satului, reședință de comună, la răscruce, poți să te îndrepti la dreapta spre școală sau spre Primărie, poți admira parcul cu noul monument sau impunătoarea clădire a bisericii, construită în 1889, cu un alt monument închinat eroilor satului.

O liniște de zi obișnuită de muncă. Puținii trecători ne salută cu tradiționalul Hristos a înviat! În școală, copiii sunt pregătiți să ne arate cum știu dansa Paparudele, invocând ploaia pe o melodie interpretată de Aneta Stan și dansând geamparaua sub atenta supraveghere a învățătoarei Siminica BOER, o femeie inimoasă, devotată, care nu uită cu orice prilej să mulțumească directoarei școlii, Georgiana IONESCU, și primarului Vasile NEICU pentru că, ajutată, susținută material, reușește să ducă mereu copiii ei, micii dansatori, pe la diverse posturi de televiziune locale, la concursuri și festivaluri. Pe finalul întâlnirii, lasă surpriza: două mici recitatoare, foarte talentate, interpretează cu patos două texte de descântec reproduse din lucrarea lui Theodor Burada, *O călătorie în Dobrogea*. Învățătoarea Siminica Boer face această pregătire artistică dintr-o pasiune care îi consolidează tinerețea anilor săi de pensie, fără să urmărească vreun folos, dar nici o inițiere specială în domeniu.

Școala este bine îngrijită, păstrând moștenirile lăsate de primii apostoli ai satului. Copiii sunt frumoși, plini de respect față de oaspeți, sânguincioși și unii chiar deosebit de talentați.

Casă din Pantelimon, construită în secolul trecut

LECȚIA DE ISTORIE

Singurul album fotografic realizat de excelentul fotoreporter Mihail Șerbănescu nu aduce informații prea multe despre istoria unei comune a cărei vechime poate fi considerată, cu dovezi imbatabile, multimilenară.

Parcursul zbuciumat al satului, marcat de trei războaie devastatoare, o colectivizare forțată mai ceva ca un război merită bine cercetat și cunoscut. Se știe că localitatea a fost înființată de români transilvăni, veniți în grup din zona Sibiului, cu un popas de câțiva ani în județul Brăila. În satele de la poalele Negoiu, în special în Porumbacu, mai dăinuie și astăzi numeroase familii purtând aceleași nume cu cele trăitoare în Pantelimon. Pe ruinele fostului sat tătarăsc Ceatal-Orman (în traducere furcă a pădurii), distrus cu desăvârșire la 1855, în războiul Crimeii, pentru că fusese reședința hanului tătarilor dobrogeni, așezare la răspântia mai multor drumuri, loc de adăpost al tâlharilor de altădată, s-a întemeiat după 1878 un sat de coloniști ardeleni, veniți la promisiunile lui Mihail Kogălniceanu că vor primi pământ. Mult pământ cât să le asigure copiilor lor zestre suficientă.

Pantelimon este cunoscut mai ales pentru situl arheologic descoperit de Vasile Pârvan în 1911. Ulmetum Traiani, în traducere „Pădurea de Ulmi”. Se știe că în apropierea cetății de azi a existat un sat, „vicus”, în care locuiau cetățeni romani și traci din neamul bessilor, un sat al veteranilor

romani care exista se pare aici în secolele II-III d.Hr., independent de marea cetate. Satul nu a fost descoperit încă, dar se crede că ruinele sale s-ar găsi sub casele modernei aşezări din zilele noastre.

Prin secolul al III-lea, un împărat roman a decis ca la răscrucea de drumuri comerciale de la Ulmetum să fie construită o puternică fortificație. Treptat, civilii din vicus s-au mutat între zidurile cetății, iar satul a dispărut.¹

Ulmetum are o poveste extrem de interesantă. Este cetatea în care a fost găsit mormântul unui războinic got (secolul IV), iar faptul că acesta se află în interiorul zidurilor (și nu într-o necropolă din afară, așa cum era obiceiul), conferă acestui sit un element de unicatate, rar întâlnit în Europa. Mai mult, descoperiri recente fac referire la o numeroasă populație germanică stabilită în cetate la sfârșitul secolului IV, goți care au primit dreptul de a se așeza în zonă fugind din fața hunilor.

După atâta zăbucium pentru a promova în 2015 trasee turistice, ne așteptam să găsim un loc demn de a fi punct de interes pentru grupurile de străini care vizitează la galop Dobrogea, sau pentru amatorii de antichitate. Cetatea însă este departe de a fi ceea ce se cuvine. Haitele de câini sperie orice pământean să se apropie de săpăturile recente făcute de arheologii constănțeni, drumul este prost, hârbuit, indicatoarele lipsesc cu desăvârșire.

Găsim cu trudă prin colecții de ziare risipite pe microfilm informații disparate despre Pantelimon. În 1889, în Raportul prefectului județului Constanța referitor la situația județului pe anul financiar 1887-1888 se preciza, printre altele, că la Pantelimon locuitorii și-au exprimat dorința de a avea școală „pentru a cărei construcție au și început a aduna mijloacele.”² În 1910 s-a pus serios problema trasării unei linii ferate către Pantelimon, semn că localitatea avea importanță și se cerea legată de restul județului. Un ordin ministerial fusese emis în vederea traseului Medgidia-Caramurat-Pantelimon.³ Dar și opoziția veghea și consemna vehement: ”Dacă va fi ales traseul pe la Pantelimon aceasta s-a făcut numai grație stăruinței depuse de Luca Oancea, actualul

¹ <http://www.dezvaluiri.ro/reportaj/491676-potential-turistic-urias-pentru-cinci-localitati-constantene>

² Dobrogea în arhivele românești, 1597-1989, coord. Virgil Coman, ed. Etnologică, 2013, p.142.

³ Conservatorul Constanței, II, nr.9, 14 martie 1910, p.1-2.

președinte al Partidului Liberal din Constanța, care nu urmărește altceva decât interesele personale, având moșiile sale situate în preajma acestui traseu.”⁴ Iată că și după un secol de la această dispută, localitatea a rămas neracordată la drumul de fier!

Școala a avut dascăli, mulți provenind din rândul sătenilor înstăriți care și-au putut trimite copiii la studii la oraș. În 1912 printre membrii Asociației învățătorilor și învățătoarelor din județul Constanța era și Vasile Lepădatu, iar mai târziu, în anul 1927, învățătorul N. Zaharia din Mizil, transferat la Pantelimon, confirma către Muzeul Limbii Române Cluj participarea la un chestionar privind frecvența unor cuvinte precum casa, calul, rabla.⁵

Aurelia LĂPUȘAN

Elevii din Pantelimon știu să danseze Paparudele invocând ploaia

PRACTICI ȘI OBICEIURI LOCALE

Comuna Pantelimon are în administrație cinci localități: Pantelimonu de Sus, Pantelimonu de Jos, Runcu, Nistorești, Călugăreni. Ziua în care familiile Căciulă și Nicolae Pană au poposit pe aceste meleaguri era cea de 27 iulie, ziua de prăznuire a Sfântului Pantelimon, fapt care a hotărât și toponimul. Localitatea a început să fie populată și de coloniști veniți din județele Brăila, Ialomița și Buzău.

Despre aspectele sociale ale vieții în satul Pantelimon ne povestește septuagenara Dobrița ALEXE. Originară din Pantelimon, aceasta ne vorbește despre mentalitatea sătenilor, despre poziția femeii în comunitate, precum și despre o serie de practici și obiceiuri locale.

⁴ Dobrogea Jună, VI, nr.8, 28 aprilie 1910, p.1-2.

⁵ Idem, p.368

← “Sunt născută în Pantelimonu de Jos, părinții mei era tot din Pantelimonu de Jos, iar bunicii mei sunt dinspre Galați veniți. Am fost cinci copii la părinți (cei care am trăit, că părinții mei a mai avut copii da’ le-a murit. Am avut două surori care a murit de scarlatină, înainte să mă nasc eu, una de șase și una de șapte ani).

Frații mei a plecat cu toții la oraș, la Constanța. S-a căsătorit aici da apoi a plecat la oraș.

Încă din pruncie i s-a făcut cunoscut parcursul pe care viața ei ar fi trebuit să se înscrie firească. Studii primare, apoi școala vieții, adică pregătirea pentru a deveni o tânără vrednică și responsabilă. A deprins astfel rapid diferite meșteșuguri care făceau cinste fetelor nubile.

“Eu am făcut decât patru clase că înainte se zicea că femeia nu ajunge nicăieri decât la cratiță, da’ frații mei mai mari a făcut toți școală. Din cei cinci eu eram penultima dintre frați. Și, de mică, de când am terminat cu școala, dintr-a patra, am muncit la colectiv. Mergeam și la echipa artistică, la dansuri, până m-am măritat. Acasă o mai ajutam pe mama, când m-am mărit m-a pus mama să spăl, să fac pâine, am țesut și în război cuverturi, preșuri, cuseam la muscă, făceam lenjerii cu aplicații, care le păstram pentru zestre. Când eram copilă căram și apă de la izvor cu căldările sau mai aducea mama cu tata cu butoaiele de la fântânile de la marginea satului”.

Evocările din copilărie păstrează și farmecul bucuriilor simple, al gusturilor și aromelor din căminul parental.

“În copilărie, îmi amintesc că ne făcea mama niște cornulețe care îmi plăcea tare mult și mai fac și eu și acum câteodată. Punea o cană de borș sau de leșie și trei căni de untură și făină și frământa și făcea așa niște fundițe, tăia patrate așa și le punea nucă în mijloc și le strângea. Leșia o făcea din ciocani de porumb, îi pune de îi ardea, făcea cenușa aia, pe urmă o fierbea, o scurgea, o lăsa de se limpezea și pe urmă din leșia aia “fruntea” o folosea la prăjituri. Restul o pune de spăla cu ea. Când era post, ținea toată casa post și făcea mama plăcintă. Punea și făcea foi de plăcintă, le umplea cu zahăr și cu nucă și le cocea la sobă că avea sobă cu plită și cuptor și făcea tave întregi.

În privința vieții sociale, a legăturilor și a relațiilor din cadrul comunității, Dobrița ALEXE își amintește cu drag de unitatea și solidaritatea locuitorilor din Pantelimon.

“Înainte în sat eram mai mult neamuri și ne ajutam între noi în comunitate. Dacă ridica cineva o casă, tot satul mergea de îl ajuta să facă

chirpici și să ridice apoi construcția. Cei mai în vârstă rămânea și făcea mâncare pentru cei care muncea. Ajutorul ăsta îl dădeam în timpul liber, mai mult sâmbăta că în timpul săptămânii lucram toți la colectiv.”

Intrarea în viața de familie, respectiv experiența maternității, au adus magicul și în viața Dobriței. Un prim copil decedat în pruncie fragedă, apoi problemele de sănătate ale celorlalți doi au determinat-o să aleagă nu o dată, ajutorul bătrânelor satului, inițiate în practicile oculte.

“De măritat m-am măritat până să fac optișpe ani. Soțu’ meu era din Pantelimonu de Sus și mai venea pe la noi, pe la Pantelimonu de Jos pe la hore, pe la baluri și ne-am văzut, ne-am cunoscut, apoi a venit de Crăciun și am vorbit, ne-am logodit și, în anul următor, în februarie am făcut nunta. Și am venit aici, dar nu am stat la socri, ne-am cumpărat casa asta până să avem copii. Am avut trei copii, dar prima fată mi-a murit la patru luni. Apoi pe a doua am dat-o de pomană pe geam de trei ori, așa se făcea atunci ca să trăiască. Și pe urmă am avut și băiatu. Îmi mai duceam copiii la o babă aicea în sat de îi tăia pe spate când plângea și nu dormea. Și avea leac treaba asta. Că până veneam de la babă acasă se liniștea copilu’.”

Deși modelul familial moștenit de la părinți îi este și acum proaspăt în amintire, informatoarea noastră a ales un alt traiect, educațional, pentru proprii copii. Astfel, în ciuda greutăților, aceasta s-a străduit să îi trimită la studii care să le asigure un viitor, intuind și constatând ulterior transformările prin care societatea tradițională avea să treacă.

“Soțu meu a murit când avea fata 14 ani și băiatu’ 10. Și a fost tare greu da’ i-am ținut la școală. A făcut școala aici până într-o optă, pe urmă a făcut amândoi profesionala în Constanța și fata a rămas la oraș, e căsătorită în Constanța și are și ea un copil și băiatu s-a întors aici, s-a căsătorit și stă aici cu mine. Are doi copii și eu îi ajut acum cât pot. Am grijă de nepoți, le gătesc, mai ajut și în gospodărie, da acuma mai mult băiatu’ și cu nora muncesc în gospodărie că avem vacă, avem și viței și vie.”

1953. Mocanu Maria și Traian își întemeiază familie

MANA DIN NOAPTEA DE SFÂNTU' GHEORGHE

Maria Mocanu, în vârstă de 86 ani, este una dintre coloniștii veniți mai târziu în Dobrogea, după cum ne mărturisește:

“Sunt ialomițeancă, născută în comuna Smirna, județul Ialomița. Până la 21 de ani acolo am fost și pe urmă am venit în comuna Vulturu cu părinții. Am plecat pe 18 martie 1950. Avea tata niște veri în Vulturu și s-a gândit să venim și noi în Dobrogea. Și am venit aici, în Dobrogea, cu 100 de oi, cu vaci și cu un măgar și am trecut Dunărea pe bacuri. Apoi, de la Dunăre am venit pe jos până în Vulturu, cu tata și cu un frate.

Fratele meu era mai mic ca mine. Și ne-a apucat noaptea când am ieșit din Hârșova încoace spre Vulturu. Și știam că pe aicea era lupi, da' ne-a ferit Dumnezeu și nu am văzut nici unul. Noi aveam și câinii, da' câinii se ducea și înainte la căruțele cu bagaje și cu noi a rămas un singur câine. Și a luat tata un clopot de la o oaie și suna din clopotu' ăla să nu se apropie lupii. Da' când am ajuns aici în Vulturu cu oile, era atât de obosite că atunci când ne-am oprit în curtea vărului lu' tata s-au pus toate pe jos și până dimineața nu s-au sculat de acolo. În Vulturu am stat trei ani și apoi m-am căsătorit și am venit aici, în Pantelimon. Soțul meu era din Pantelimon. Și dacă eu m-am măritat aici, a luat și tata o casă aici și s-a mutat cu fratele meu și cu încă două surori”.

Una dintre întâlnirile Mariei Mocanu cu lumea magicului a avut loc înainte de mutarea în noua localitate, într-o seară când un străin a inițiat-o, fără să știe, în tainele datului în bobi. Mai târziu avea să afle că totuși magia nu fusese suficient de puternică încât să îl scutească pe respectivul străin, un partizan care trăia ascuns în apropierea satului, de tăvălugul valurilor de arestări.

Când stam acolo în Vulturu stam într-o casă și aveam fântână la drum. Și mama cu tata scotea apă într-o seară și s-a pomenit cu un om care i-a rugat să îl primească peste noapte. Tata era tare primitor și a fost de acord să îl găzduiască și a venit cu el în casă. Seara am mâncat cu toții, omu' ăsta ne-a zis că el vine de departe da' nu ne-a zis de unde și nici unde merge. Și ne-a cerut niște bobi să dea în bobi. I-a dus mama niște boabe de porumb, a dat în bobi și apoi a zis că poate pleca

Alexe Ștefan și Alexe Ioana -
părinții Mariei Mocanu

liniștit. Eu am fost foarte atentă la el și am prins cum a dat în bobi.

Se ia 41 de bobi și se zice: “Boghilor frați cum știți să încolțiți / Așa să ghiciți / Dacă N (numele) și ce are de făcut să cădeți bine / Dacă nu să cădeți în gloată.” Gloata înseamnă că cade rău. Când s-a trezit a doua zi omu' ăla nu mai era. Spusese că îl cheamă Neculai, da' nu l-am mai văzut de atunci. Pe urmă s-a aflat că între Dulgheru și Vulturu era niște cazemate săpate acolo și era partizani acolo, da' i-a prins până la urmă.

Următorul moment în care magicul și-a făcut simțită prezența în viața Mariei Mocanu a fost găsirea soțului, aceasta

iscodindu-și soarta după cum era obiceiul în sat la vremea respectivă.

“Pe soțul meu l-am cunoscut printr-o cunoștință de aici din Pantelimon care venea pe la noi prin Vulturu și mereu mă întreba când mă mărit. Că eu aveam de acuma 23 de ani, aproape pe 24 și devenisem mai pretențioasă la anii ăștia. Și mi-a zis de băiatu' ăsta, Traian, să îl aducă să ne cunoaștem. Acuma până să vină să ne cunoaștem, a fost Boboteaza. Și era o bătrână acolo în Vulturu care venise pe la noi pe acasă și m-a întrebat unde a stat preotul când a venit cu Boboteaza? Și eu i-am arătat. Și mi-a zis așa: “Acolo să te culci unde a stat popa”. În ziua aia eu postisem, post negru, că așa mă învățase mama. Și seara mi-a pus mama o plapumă pe jos, acolo unde stătuse preotul și m-am culcat acolo. Nu puteam să adorm de foame și mă gândeam că nu o să visez nimica. Da' m-a furat somnu' până la urmă și am visat așa: că a venit un băiat la ușă, da' nu era casa noastră, era o casă străină, într-un costum bleumarin și în capu' gol. Pe urmă și-a pus o căciulă albă pe cap. Da' la față nu l-am văzut. În casa aia străină am intrat și avea o sobă oarbă și pe jos era mai multe oale cu lapte vărsate și mânca pisicile din ele. Și pe urmă m-am trezit.”

Firește că un asemenea vis avea nevoie de o interpretare. *“Dimineața, nici nu se luminase bine că a venit baba aceea la noi și m-a întrebat ce am visat. Și i-am povestit și i-am zis că nu l-am văzut la față. Înseamnă că e rușinos! așa mi-a zis baba.”*

La nu multă vreme după, a apărut și ursitul, care însă nu a reușit să facă o primă impresie →

← prea bună viitoarei soții. Dimpotrivă, prezența lui părea să fie, la momentul respectiv, mai degrabă inoportună.

“Și iată că după Bobotează a venit cunoștința asta din Pantelimon cu băiatul, să ne cunoaștem. Au venit cu căruțele și când ajunseseră în curte eu mă dădeam pe toate părțile pe geam ca să-l văd da’ n-am putut. Acuma...a intrat în casă, l-am văzut da’ vă spun drept că prima dată nu mi-a plăcut așa mult și abia așteptam să plece că era bal în Vultur și vroiam să merg cu fratele meu. Am stat de vorbă, da’ nu i-am promis nimic, a rămas că ne mai vedem. A plecat seara și eu am mers cu fratele meu la bal.”

Când însă a avut loc revederea, pentru Maria Mocanu orice urmă de îndoială s-a șters. Semnele arătau clar că el era cel care avea să îi devină soț.

“Și n-a trecut mult timp că ne trimite de aicea, de la Pantelimon, invitație să venim, să îi cunoaștem familia. Și ne-a trimis căruța de ne-a luat și când am ajuns aici la Pantelimon ne aștepta toți afară. Am intrat în casă și... ce să vezi? Era exact ca în visu’ meu: era o sobă oarbă, oalele cu lapte pe jos și mânca pisicile din ele. Că ei ieșiseră cu toții să ne întâmpine, pisicile rămăseseră în casă și se suise pe sobă și dărmase oalele. Atunci mi-am dat seama că el este alesul, că el va fi soțu’ meu. Am stat apoi de vorbă cu toții și am fixat data nunții pe 26 aprilie 1953, după Paște. Și am stat logodiți până atunci și pe urmă am făcut nunta aici în Pantelimon și am trăit aici. Am făcut nuntă mare, a venit m-a luat cu căruțele, cu vreo 10-12 căruțe. Pe drum s-a luat la întrecere cu căruțele

de s-a fărâmat roatele. Prima dată am stat în casa bătrânească împreună cu socri și pe urmă, în 1955, ne-am făcut casa noastră. Aveam de-acuma și fetele, pe Fânica de doi ani și pe Lenuța de un an.”

Primul moment în care magia și-a făcut prezența în viața Mariei Mocanu a avut loc însă înainte de plecarea ei din lalomița.

“Am auzit că era femeii care lua mana la vaci, la oi. Bunicii mei zicea de femeii de-astea. Bunica îi spunea lu’ tata moșu: “Vezi în seara asta să te culci în iesle, că umblă aia (nu mai știu cum o chema) să ia mana la vaci!” Și s-a culcat tata moșu’ în iesle și dimineața, până să ne sculăm noi, a venit în casă și a zis că a prins-o pe femeia aia care vroia să ia mana. Zicea că a venit în pielea goală, cu păru’ despletit și cu un hârdău în mână să mulgă vacile. Și bunicu’ o prinsese și îi luase hârdăul și o gonise pe femeia aia. Zicea bunica, că venea câte o femeie de-asta și mulgea vacile și pe urmă vacile ei nu mai dădea lapte și dădea numai alea ale femeii ăleia. Femeile astea venea să ia mana în noaptea de Sfântu’ Gheorghe.

Cu o puternică încărcătură magică pentru comunitățile tradiționale, noaptea Sfântului Gheorghe era așteptată cu înfrigurare și dintr-un alt motiv.

“Știu că tot în noaptea asta de Sfântu Gheorghe ne mai pune bunica să ieșim afară că atunci cică se găsește comori că se vede, se face o flacăra în pământ și cică acolo e comoară. Atunci când eram mică nu am văzut nici o comoară, da’ acum când eram deja aici în Pantelimon veneam odată de la slujba de Înviere (căzuse Paștele în ziua de Sfântu Gheorghe) și veneam pe drum și la un moment dat am văzut ceva strălucind din pământ, parcă ardea. Și cred că aceea era o comoară. Am venit în casă să zic la toți, da’ n-a mai ieșit nimeni apoi că ne era teamă că se zice că și comorile astea cine le găsește nu o duce bine.”

Ana-Laura PARFINOV

CREDINȚA ÎN MANA CEREASCĂ

„Ar fi mană cerească”, spun țăranii români privind cerul și așteptând ploaia pentru recoltele lor. La 15 iunie, în calendarul popular al românilor este trecut un singur cuvânt: Mana. Adunate cu grijă de un jurnalist universitar, Gabriela Rusu Păsărin, cunoștințele despre mana românească ne apropie de alte spații culturale, unele aflate la mari distanțe, precum Polinezia.

Fântâna din curtea familiei Martinescu

„Caracterul magic al noțiunii de *mană* este evident în toate practicile de profilaxie și de apărare pentru conservarea a ceea ce este mai bun, *forța* care dă putere și valoare, ambele cu un potențial supranatural. Riturile și credințele pentru conservarea manei sunt numeroase și sunt reperabile în domeniile care defineau viața satului de altădată: agricultura și creșterea animalelor. Se știe despre „mana grâului”, „mana laptelui”.

În partea de sud a țării, în Oltenia, este cunoscut termenul slav „rod”, sinonim cu „mană”.

Substratul mitologic al manifestării evidențiază gândirea primară încrezătoare în calitățile unor alimente primordiale, în special grâul și laptele.

Calendarul muncilor agricole are numeroase repere temporale, când sunt stimulate practice pentru *conservarea manei*. Erau cunoscute însă și practicile pentru *luarea manei*, practici de tip vrăjitoresc, pe care comunitatea sătească nu le îngăduia, iar legile vechi le condamnau. Prima mențiune scrisă, a manei, în literatura românească, se susține a fi în *Pravila mică* de la Govora (1640), unde se precizează canonul vrăjitorului de mană. „Cine ia mana grâului sau altceva dintr-acele, acesta iată știe *lucrul dracului* [s.n.], ori den vin, ori den pâine, ori dintr-altce, de se va lăsa de acestea, să aibă pocanie patru ani, metanii câte o sută.”

Mana, cu sens magic, era binecunoscută în spațiul românesc, iar cu sens biblic există chiar într-o lucrare anterioară Pravilei: *Palia de la Orăștie* (1582).

Satul tradițional a conservat practicile pentru conservarea manei, care marcau și etapele muncilor la câmp, de la păstrarea semințelor pentru semănat până la recoltatul grâului și lăsarea câtorva spice pe câmp, pentru a nu-i lua „mana”, puterea regeneratoare.

Funcționează și azi credința în mana cerească, un dar nesperat sau mult peste așteptări sau venit la timp de necaz diminuând astfel pagubele produse de intemperii.

„Ar fi mană cerească de-ar ploua acu’, când pământul s-a zbârcit de arșiță, s-ar înviora câmpu” – zicea bătrâna privind deznădăjduită spre înalt”.⁶

Aurelia LĂPUȘAN

Localitatea Pantelimon din județul Constanța este una dintre puținele zone ale Dobrogei care păstrează vie și astăzi imaginea specific dobrogeană și tradițiile de odinioară. Casele bătrânești au în comun gardurile de lemn așezate pe bucăți de piatră de mărimi diverse care lasă impresia unui puzzle care nu se va dărâma niciodată. O simplă plimbare pe străzile satului te trimite înapoi în copilărie, la verile petrecute în curtea bunicilor și la bucuria cu care culegeai dimineața, înaintea tuturor, primele ouă din cuibar.

Curțile caselor sunt aparent goale, iar liniștea plutește în aer. Doar în fața unei porți ne așteaptă nora doamnei Dobrița ALEXE, o femeie înzestrată de Dumnezeu cu dulceața graiului dobrogean și dragul de a spune povești. Deși peste dânsa au trecut șaptezeci și unu de ani, iar viața i-a pus deseori piedici, doamna Dobrița nu a rămas cu niciun regret, ba chiar ne destăinuie cu zâmbetul pe buze și amuzament traiul său în localitatea Pantelimon.

Suntem primiți cu drag în gospodărie, iar pe prispă se zărește un covoraș roșu cu modele ornamentale țesut chiar de ea „în anii de putere”. Odată intrați în casă pășim în atmosfera din odăile bunicilor. Într-un colț al camerei se află teracota, în altul o cutie cu pui abia scoși de la clocitoare, iar televizorul este lăsat în surdină pe un post cu muzică populară. Doamna Dobrița ALEXE, văduvă de aproape treizeci de ani, începe să ne povestească viața ei de când era fată. Copilăria sa nu a fost ușoară. Pe când purta numele de Cornea, a făcut doar patru clase de școală pentru că, spune ea, „așa era pe atunci, doar bărbaii făceau și liceul”. A muncit alături de ceilalți copii din sat la colectiv, iar în timpul liber ieșea pe stradă la joacă. Când a crescut domnișoară, locul de joacă s-a transformat în hora satului. Duminica, toți flăcăii și toate fetele de măritat se strâneau la joc și astfel se cunoșteau, legau prietenii și ajungeau să se căsătorească și să aibă familii. Așa și-a cunoscut și soțul, pe răposatul Paraschiv ALEXE.

Rivalitatea între fete era mare. Țesutul la război era taina fiecăreia. Niciuna nu trebuia să știe ce făcea cealaltă. Lucrau toată ziua când venea vorba de război.

S-a căsătorit cu cinci zile înainte de a atinge vârsta de optsprezece ani, iar doamna Dobrița a încercat de mai multe ori să dea naștere unui copil. La vârsta de douăzeci și șapte de ani, după nenumărate dăți în care a rămas însărcinată și →

⁶ Rusu-Păsărin, Gabriela, *Calendar popular românesc*, Scrisul românesc, Craiova, 2006, p.149

← a pierdut înainte de soroc pruncii, a născut prima fată care, însă, a pierit la trei zile în brațele ei. Norocul i-a surâs mai târziu când a adus pe lume doi copii, o fată și un băiat, care, la rândul lor, i-au dăruit trei nepoți. Doamna Dobrița amintește cu încredere de baba satului la care își ducea mereu copiii atunci când aveau probleme:

“Îi duceam la o babă care îi tăia pe piept ca să îi dezlege de deochi sau dacă aveau sângele gros. De multe ori le puneă ciocane de porumb în gură ca să nu o muște. Știa și toate descântecele pe de rost. Dar ne urmăreau doctorii peste tot. Nu ne lăsa să facem așa ceva. Într-un timp o luam pe vale pe timp de zi ca să ajungem la ea, nu o mai luam pe stradă, ca să nu ne vadă cineva. Odată am ajuns la spital cu copiii tăiați pe piept. Vai, ce m-au certat doctorii! Dacă mă întrebau cine i-a tăiat spuneam că eu, nu că baba. Nu era privită bine această practică. Alt obicei de al nostru era datul în bobul de porumb sau datul de pomană peste geam. Când s-a născut băiatul fratelui meu, ca să nu îl piardă și pe acesta cum i-a pierdut pe ceilalți doi, l-am luat și l-am dat de pomană peste geam. Făceam și noi ce ne spuneau babele.”

Nici construirea caselor nu era ușoară. Doamna Dobrița susține că, spre deosebire de tinerii din ziua de azi, care își construiesc singuri casele, pe vremea ei toată lumea dădea o mână de ajutor celor care voiau să își facă o casă în Pantelimon în care să rămână toată viața:

“Toți tinerii se adunau, făceau chirpici, săpau groapă mare, băgau apă și cu caii frecau pământul. Bătrânii pregăteau mâncare pentru cei care ajutau. La temelie se puneă o iconiță sau o sticlă de agheasmă pentru sporul casei. Dar lucram doar sâmbăta. În restul săptămânii oamenii erau la muncă.”

Doamna Dobrița nu vrea să ne destăinuie însă, cum a fost la nunțile copiilor săi. Din cauza morții soțului ea declară cu amărăciune că a fost foarte greu să organizeze evenimentele. Povestește pe scurt cum acesta a fost internat în spital într-o joi și cum sâmbătă când a venit să-l vadă, a aflat de la rude și doctori că acesta decedase. De asemenea, ea ne descrie cum erau înmormântați morții pe vremea ei. “Se făceau coșciugele acasă, se puneau perne umplute cu talaș, nu cu pene, și plecam cu el spre cimitir. Se zicea că la a doua înviere a lui Iisus pernele se desfac și nu mai rămân fulgii, dar acum văd că lumea pune perne cu pene și face tot cum vrea. Nu erau magazine pentru așa ceva la tot pasul ca acum. Pregătirile se făceau acasă. Apoi a treia zi se înmormânta, se făcea pomana, apoi altă pomană la o săptămână, la trei săptămâni, la șase, apoi din trei în trei luni până la un an, pe urmă din an în an până la șapte ani.”

Timpul a trecut pentru a mai avea regrete. Preferă să păstreze amintirile care îi aduc bucurie în suflet. Astăzi, doamna Dobrița ALEXE păstrează în dulăpiorul din spatele patului două albume pline cu fotografii la care se uită din când în când. Își petrece timpul având grijă de gospodărie cât de mult poate, se uită la televizor și vorbește la telefon cu fratele și sora ei. Nora ei are numai cuvinte de laudă. Este soacra ideală pentru că nu se bagă niciodată în familia ei așa cum fac alte soacre. Ar putea face mai multe, însă vârsta își spune cuvântul. Dar asta nu o întristează căci doamna Dobrița a îmbătrânit frumos și a trăit ca într-o poveste în localitatea Pantelimon.

Text: **Bianca Elena ASĂVOIEI**,
fotografii: **Georgeta ȘTEFAN**,
studente Jurnalism, Universitatea Ovidius

Măreața biserică din Pantelimon cu hramul Sf.Pantelimon

Pantelimon, satul de ieri în albume de familie

Constanța de altădată

Viața orașului ca un peron la plecarea trenului

Orice gară este, în fond, depozitarea unor bagaje cu amintiri, care îi dau unicitate și farmec. Cei de vârsta noastră, dar mai ales părinții noștri au o sumedenie de amintiri despre gara Constanței. Cea veche, evident, dispărută de mult de pe hărțile orașului. Reprezenta pentru toți centrul civic, un corso original căci plecam din oricare cartier ponosit și ajungeam aici, la un capăt de drum. Și pentru că multe distracții nu erau la vremea aceea, iar peroanele stăteau libere de orice barieră, plimbările le făceam numărând traversele de cale ferată și studiind mersul trenurilor. Era, posibil, singura gară în care trenurile nu mai aveau unde merge înainte și orice înapoiere se făcea în sens invers. Se știe că a fost și o excepție, când locomotiva unui accelerat cu sistemul de frânare defect a dăruit parapetul de la capătul liniei și a luat-o pe stradă la vale.

Pe acest peron au coborât și au urcat în tren artiști, diplomați, oaspeți străini, câte și câte nume care ar putea fi trecute într-o carte a istoriei drumului de fier al Dobrogei. Era ca o paradă a modei, ca un ziar de mondeni, etalând bârfele și cancanurile, faptele ce dădeau savoare și interes orașului vacanțelor de fiecare vară.

Știm că pe acest peron își purtasera pașii regele și toată suita regală, dar înaintea lor trecuseră de două ori Alexandru Ioan Cuza, de mai multe ori Mihail Kogălniceanu, Mihai Eminescu, Caragiale... Cine ar putea transcrie fie și numai numele celor care s-au perindat pe cărările Dobrogei folosind serviciile căii ferate Cernavoda Constanța?

Ideea unei linii ferate între Constanța – Cernavodă o găsim în ofisul domnului Barbu Știrbei către obșteasca adunare a Țării Românești din 22 decembrie 1855. Știrbei a intervenit la Poartă în acest scop, iar în Convenția încheiată la 24 februarie 1856 cu Maximilian von Haben pentru construirea de căi ferate în Valahia, domnitorul a pus clauza: „*actul va fi nul dacă concesionarul nu reușește să obțină prelungirea liniei până la Marea Neagră.*” O comisie engleză, compusă din inginerii Sridell, Gordon, John Trevor Barkley și colonelul Briddulph, s-a deplasat și a vizitat toate țărilor dunărene și a elaborat proiectata cale ferată Kustendje – Cernavoda ca extrem de necesară pentru stimularea comerțului britanic în

Marea Neagră, fiindcă reprezenta cea mai scurtă legătură dintre Europa Centrală și Asia.¹

Pentru participarea alături de Turcia, Franța și Sardinia la Războiul Crimeii împotriva Rusiei, Anglia primise o serie de privilegii privind circulația pe Dunăre. De altfel, aceasta își sporise numărul de vase comerciale pe Dunăre și Marea Neagră și avea nevoie de un drum sigur și scurt pentru colectarea și transportul cerealelor și vitelor din Dobrogea și câmpia română spre Europa și Orient.

Linia Constanța – Cernavodă a fost dată în circulație la 4 octombrie 1860, fiind prima cale ferată din Imperiul Otoman. Anul acesta se împlinesc 155 de ani de la cel eveniment, prilej pentru o reconsiderare a călătoriei pe calea ferată. La inaugurarea ei au participat președintele societății, J.T.Barkley, ministrul comerțului din Turcia, numeroși funcționari englezi și turci. Au fost de față oficiali români: ministrul de externe Ioan A. Filipescu, deputatul Scarlat Grigore Ghica și economistul Dionisie Pop Marțian. Plecarea primului tren a fost salutăată de prezența unor vase de război turcești care au tras salve de tun. Distanța dintre Cernavoda și Constanța a durat pentru început 3 ore și 45 minute. La Constanța,

Gara veche

garnitura de tren a fost primită, de asemenea, cu salve de tun. La banchetul oferit de societatea engleză în Constanța, preparatele culinare au fost

¹ Diana, Anna Maria, Lungu, Georgeta, Construirea și răscumpărarea liniei ferate Constanța – Cernavodă Pontica, XX, 1987, p.267 - 270

servite de 6 bucătari aduși special de la Paris.

Calea ferată pleca din portul Constanța, trecea pe la marginea de apus a localității, urca dealul de la Murfatlar, iar de la Medgidia urma o linie de nivel a văii Carasu, ajungând la Dunăre, în portul Cernavodă. Avea o lungime de 65,273 km și 4 stații: Constanța, Murfatlar, Medgidia și Cernavodă.

Hotelul „Carol” (astăzi, modificat, este sediul Comandamentului Marinei Militare) a fost construit în 1882 de aceeași companie engleză „Danube and Black”, condusă de John Trevor Barkley. Hotelul a fost conceput după schițele arhitectului Alexandru Orăscu. Amplasat la capătul liniei ferate ce ducea „La vii” – plaja orașului, hotelul s-a numit la început „Terminus” și, la scurt timp, „Carol”.

Compania engleză a reușit câteva performanțe cu această construcție; a creat o fundație solidă, pe stâncă, cu o adâncime de 14 metri, executată din piatră și cărămidă și zidită cu mortar de var hidraulic.²

Clădirea a fost ocupată, pe rând, de Liga Navală Yacht Club, Cercul militar, a fost mai târziu sediul unor întreprinderi locale, apoi Comandamentul Marinei Militare, hotel și iar Comandament.

În perioada 1924 – 1927, clădirea a fost supraetajată, adăugându-i-se și cele două aripi. Refacerea ei, în stilul de început - neoclasic, cu frontoane, capiteluri, statui decorative, s-a făcut la sărbătoarea centenarului construcției, în anii 1982 – 1983.

Compania engleză „Danube and Black Sea” încercase odată cu construcția căii ferate Cernavoda Constanța să ridice și câteva obiective sociale. În monografia sa, scrisă - e drept, ceva mai târziu, la 1930, colonelul Ionescu Dobrogeanu nota: „Pe stâncă din colțul sud-estic compania ridica la 1860 un far pentru orientarea vapoarelor noaptea. Lărgeste, repară și adâncește rada vechiului port genovez: construiește un atelier al căilor ferate pentru reparatul mașinilor și al vagoanelor: de asemenea și magazii de piatră pentru cereale. La țărmul mării (în fundul golfului) se înființează sus pe coastă un cartier nou, unde englezii construiesc 400 clădiri în piatră - unele din ele destul de elegante - pentru locuința

funcționarilor și pentru birourile administrației. Apoi, gara destul de încăpătoare pentru trebuințele de atunci. Tot șirul de case clădite de englezi în fața gării a fost dărâmat în iulie 1930. Se va face aici un scuar”, conchide autorul uneia dintre primele monografii a orașului.

Chiar și așa neînsemnat, orașul Constanța păstra aerul cosmopolit al mozaicului etnic pe care-l adăpostea. Poate de aceea și erau în funcțiune în acel moment șase consulatate: austro-ungar, italian, rus, francez, englez și german.

RECUNOAȘTEREA DOBROGEI SE FACE CU UN STUDIU ASUPRA DATINILOR LOCALE

În această perioadă de început s-a hotărât de către Ministerul Justiției să se întocmească un studiu asupra organizației judecătorești, al datinilor și legislației din Dobrogea. Pentru studierea Dobrogei, Guvernul a instituit o comisie militară și una civilă. Acestea au fost compuse din G.Cantacuzino, secretarul general al Ministerului de Finanțe, și M.Poenaru Bordea, secretar general al Ministerului de Justiție. Din partea aceluiași minister a mai participat și Remus Oprescu, procuror general al Curții de București, devenit primul prefect al Dobrogei. Acești delegați au vizitat orașele Tulcea, Babadag, Sulina, Kustenge, Mangalia, Medgidia, Cernavoda și au studiat legislația, organizarea judecătorească, procedura și moravurile juridice în vigoare în noua provincie.³

² Ghid de oraș. Constanța, Adrian Rădulescu, Stoica Lascu, Puiu Hașoti, Editura Sport – Turism, 1985, p. 66.

³ Rădulescu, Andrei, Privire asupra organizării judecătorești în Dobrogea veche, de la anexare până astăzi, București, SOCECU, 1914, p.25.

← Câțiva ani mai târziu, orașul avea 69 de străzi cu 864 case locuite și alte 45 nelocuite care se numeau: Romană (40 case și o biserică română), Remus Oprescu (17), Călărășilor (7), Regală (1), Ștefan cel Mare (doar 3 locuri îngrădite), Cuza Vodă (1), Kogălniceanu (1), Bulevardul Elisabeta (8), Portului (3), Vânători (10), Mitropoliei (nici una), Roșiorilor (8), Maior Șonțu (8 plus o biserică bulgară), Mahomedană (26), Elenă (32 plus o biserică catolică), Ovidiului (14), Basarab (1), 10 mai (3), Venus (nici una), Diane (2), Băilor (5), Vadu Sinne (nici una), Neptun (7), Thelis (2), Pescarilor (8), Piața Independenței (36), Epictet (2), Comercială (4), Allean (8 și o sinagogă), Tomis (16, biserică armeană), Școalei (31), Franceză (12), Ceres (9), Engleză (2), Germană (3), Bulgară (2), Unirea (2), Brașovenilor (7), Marcu Aureliu (18), Mărei (7), Mircea cel mare (78 plus o biserică greacă și 17 bărci de potcovărie), Libertății (45), Carol (71 plus o grădină publică), Traian (27), Transilvaniei (un loc îngrădit), Fructelor (4 case și 11 locuri), Dreptății (5), Varnei (2), Plevnei (2), Concordia (34), Cărmidărilor (4), 11 Iunie (56 și 13 locuri), Mangaliei (65 plus 12 locuri), Griviței (fără case, două bulevarde proiectate și numerotate pe stradelele laterale), Rahovei (nici o casă), Dorobanților (5), Militară (9), Agriculturii (6), Infanteriei (18), Tătară (24), Justiției (7), Luminei (8), Industriei (8), Orfeul (7), Junon (5), Jupiter (2), Apollon (2), Mercur (nici o casă).

Din aceste case, 13 erau clădiri cu mai multe etaje, 43 erau cu 2 etaje, dar existau și 38 bordeie.

CULTURA LA MARE CINSTE

August 1880. „Pe bulevard, în apropierea Farului s'a construit un frumos Salon unde se strânge publicul pentru a petrece. Necesitatea lui era simțită de toată lumea. Situat pe malul Mărei, împodobit cu drapele și destul de spațios a devenit locul de întâlnire al tuturor. Ziua se conversează, se cântă la pian, seara se joacă la sunetele muzicii militare.”

Un ziarist francez aflat la Constanța comenta în 1880 într-un articol în cotidianul *L'Independence*. „(...) Știți din ultimul meu articol că este multă lume aici. Trebuie să vă mărturisesc că vine din ce în ce mai multă și dacă va continua așa sezonul nu vor mai avea unde să fie găzduiți deoarece hotelurile sunt deja pline. Marți seara un concert dat în kursaal-ul nostru de d-na Carlota Levia cu concursul lui Ludovic Wiest și al fiului său Franz. Încântătoarea solistă și distinsul artist au executat bucăți din Faust și din Bărbierul. Inutil

Piața Independenței din Constanța, așa cum nu mai este astăzi

să vă mai spun succesul obținut. Auditoriul a fost ales și numeros, în care am distins pe ministrul Turciei și Spaniei, mai mulți consuli cu familiile lor, directorul Căilor Ferate și funcționari superiori”. În același articol gazetarul menționa: „Alaltăieri bal la kursaal. Marchizul de Monaco și doamna marchiză, care sunt printre noi de patru zile, au onorat petrecerea cu prezența lor”.⁴

Anul 1881 este marcat de acțiunile caritabile ale „Damelor române din Constanța”:

„Damele române din Constanța conduse de acel sentiment de caritate și nobil care a format totdeauna caracterul femeii Române, au venit să și depună și ele obolul lor pe altarul binefacerii publice. Se scrie că scopul principal al instituirii Clubului în Constanța a fost asociabilitatea, întrunirea la un loc a tuturor membrilor societății care prin conveniri dese, printr-o continuitate de idei, de distracții, să se cunoască cu toții mai bine, se nu mai fie izolați ca până acum și să se privească ca străini unii pe alții. Acest sublim scop atins în totul, căci saloanele clubului sunt frecventate în fiecare seară de membrii săi; trebuia ca și femeia, această educatoare a societății, femeia făptură aleasă a lui Dumnezeu, să contribuie a da clubului un caracter și mai sublim și mai plăcut. Și precum ea este forte în sentiment, printr-o ingenioasă energie a satisfacerea datorilor sale nobile și delicate,

⁴ Cioroiu, Constantin, *Litoralul românesc, ghid sentimental*, Editura Sport – Turism, București, 1981, pg. 60

a găsit că chiar în distracție să fie folositoare. Astfel Sâmbătă seara Doamnele Române, în salonul Domniei Lor, scărmanau scamă pentru nenorociții bolnavi din spitalele din Constanța. Pe cât de încântător, tot așa și de respect pios era privindu-le cum se întreceau în acest lucru. Doamnele: Horozeanu, Caridia, Georgescu, Popescu, Simizenu, Cefragă, Nisipenu, Senac, Papasaul, Iordănescu, Constantinescu, Veseli, Dumitrașcu, Marinescu, Polizo și Petrescu au câștigat recunoștința membrilor Clubului pentru această faptă lăudabilă, făcând ca distracțiile la Club se fie pe cât de variate tot așa și plăcute. După terminarea lucrului, dansul venea să răsplătească în mică parte ostenele D-lor. S-a dansat apoi până la orele 11 noaptea și după cum au dispus Domnii membri ai Comitetului muzica militară va cânta la Club în fiecare sâmbătă seară. Miercuri la 25 va avea loc primul bal.⁵

Primarul Holban permitea lui "Stavro Galitopulo ca în stabilimentul său din acest oraș, strada Malul Mării, să aducă la 1890 o trupă turcească muzicală compusă din doi bărbați și trei femei, cu obligațiunea de a se conforma regulilor și dispozițiilor polițienești."⁹

⁵ „Farul Constanței”, II, Nr. 71, 23 noiembrie 1881; 1

1894. În jurul statuii lui Ovidius sute de studenți români

Iohan Șaraunde, din Boemia, „supuși austro-ungari, de profesie maestru muzicant” cerea autorizație pentru a putea cânta în Constanța „cu o companie compusă din persoane, din care 3 băieți și 3 fete cu instrumentele: arpe, flaute și vioare. Posedăm pașapoarte în regulă și avem o conduită morală și bună.”¹⁶

În 1895, era consemnat turneul unui mare artist:” Matei Millo a tras la otel “Carol”. Peste drum de gară, unde este astăzi Tribunalul, era halta Traian. Pe aici trecea trenul pentru a merge la plaja de la “Vii” unde astăzi sunt docurile. Millo intervine și primește autorizația să joace în haltă, care nu era decât o baracă.”

În același an, studenții români își țineau cel de-al 15-lea congres la Constanța.

Divertisment la mare: Maria Grigorescu, licențiată în canto, de la Conservatorul din Milano, dădea un concert în ziua de 25 august 1896 în sala Cazinoului comunal.¹⁷ Camillo Fiocchi, venit din Constantinopol cu o trupă artistică teatrală cu 15 persoane, cerea de la Primărie un loc pentru a-l închiria timp de o lună și a prezenta diverse producțiuni artistice.¹⁸

Mor Kiraly, antreprenorul hotelului Gambeta din acest oraș cerea aprobare să deschidă în incinta localului un teatru de varietăți.¹⁹

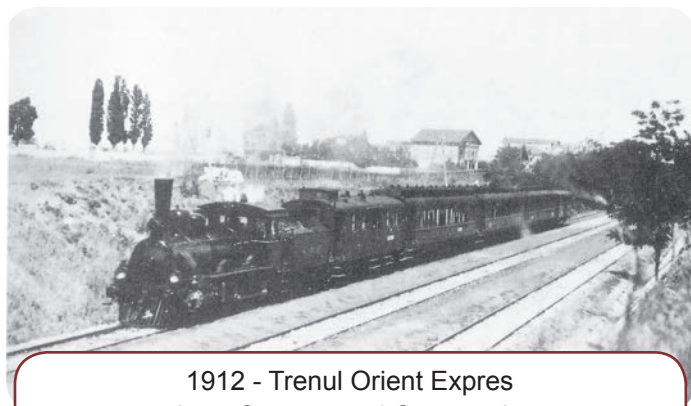
„La otel, Carol I, primire elvețiană; gerantul, comptabilul un ober și mai mulți chelneri la intrare; ca fond al tabelului, clienții otelului cari așteaptă

să vadă noile figuri sosite din țară. Zăresc printre ei o mulțime de bucureștenii lui Tout-Bucarest, și doamne și domnișoare din cele ale căror busturi superbe se încadra spre fericirea spectatorilor pe marginile logieielor de la teatru la toate primele reprezentațiuni. S-ar crede că-s numai bucureșteni la Carol I. Cu atât mai bine”, nota cu satisfacție Delavrancea pentru cotidianul central „Românul”.²⁰²⁵

Joi, 22 octombrie 1898, I. L. Caragiale a ținut în orașul Constanța în folosul bibliotecii cercului literar Ovidiu, conferința cu titlul *Despre Seriositate*. „Căminul comunal oferit gratuit în scopul menționat de d-nul E. Schina, primarul orașului, era literalmente plin de lume distinsă: domnul Luca Ionescu, Prefectul județului, și domnul D. Manolescu-Sideri, directorul prefecturei, magistrații în frunte cu d-nul Președinte al Tribunalului Zotu, cea mai mare parte din oficerii cercului militar, profesorii și membrii cercului literar Ovidiu cu d-l P. Vulcan, președintele activ”.

ȘEFII DE GARĂ ERAU CHIPEȘI ȘI PRIMEAU PERSONAL OASPEȚII DE SEAMĂ

Primul șef de gară la Kustenge a fost Isidor lasinski, nobil polonez, refugiat politic din Rusia după tulburările revoluționare din 1863. El le-a determinat pe cele trei surori Blitzner aflate în trecere prin gara noastră, spre a-și face un rost la Stanbul, să rămână definitiv aici. Una din ele i-a devenit soție, Gabrielle, cea de-a doua, s-a măritat cu căpitanul șef al portului, iar la moartea acestuia și-a refăcut viața cu primarul Mihai

1912 - Trenul Orient Express
între Constanța și Cernavodă

Coiciu, iar Rose a devenit soția unui prosper negustor, Cosini.²¹

În perioada interbelică stația de cale ferată Constanța avea un șef de gară numit Faur. În

¹⁶ Idem, p.28

¹⁷ SJCAN, fond Primărie, dosar 23, 1896, p.20

¹⁸ Idem, p.18

¹⁹ Idem, p.30

²⁰ Maria Cica, Poveștile Mamaiei, p. 113

²¹ Ionescu, Nicolae, Euterpe la Tomis, Constanța, 1981, p.18-19.

uniformă de ceferist era tare chipeș și cocoanele se lăsau conduse la brațul lui. Evident că domnul Faur nu scăpa nicio ocazie să primească personal oaspeții de seamă.

A povestit ani mulți despre felul cum pășea pe peron Nicolae Iorga, totdeauna grăbit, sau Nicolae Titulescu care își umplea cu aer marin plămânii, scruta orizontul, se uita agale peste tot și abia apoi se îndrepta spre trăsura Prefecturii care îl aștepta la stradă. Un scriitor tânăr - era anul 1937- pe care domnul Faur îl cunoștea bine - Zaharia Stancu, făcuse o pasiune pentru gara Constanței, pentru mare, cine mai știe, căci sosea cu regularitate sâmbăta seara și pleca luni dimineața.

Gara noastră cea mică așezată drept în centrul orașului, împiedicând creșterea pe orizontală a cartierelor, nu mai putea rămâne așa. S-a hotărât demolarea ei și ridicarea alteia, într-o arhitectură modernă, funcțională. Au rămas amintirile, puținele fotografii și festivitățile jubiliare.

LIPSCANII CONSTANȚEI

Pe strada Ștefan cel Mare 52 era Franzelăria de lux. Cereale și făinărie La Bucureșteanu, proprietar Dumitru Rizescu, la nr.48, dentistul Al.Zosmer, diplomat la Berlin, repara dantura doamnelor și domnilor. La aceeași adresă era și librăria lui Fotti Macri. La Melul negru, cojocăria lui Constantin Mihăilescu, o alta se chema La Elefantul, încălțăminte, ai cărui patroni erau Ohanesian și Sahadian. Tot aici frații Diradurian aveau o manufactură și magazin de haine botezat La milion. La capătul străzii era Variete Alhambra, lângă care se aflau reprezentanța și depozitul de bere Luther, mai jos puțin sediul Industriei alimentare dobrogene, fabrică de mezeluri, singura instalație sistematică cu motor în Dobrogea. Agenția teatrală Komet la nr.41, la 64 Marele hotel Princiari, cu 40 camere spațioase. Alături magazinul Plugul. Ați auzit de La pirula? Renumitele tranșee din strada Ștefan cel Mare nr.44 unde era o bodegă cu orchestră clasică.

Primul magazin al Fraților Antoniadis a fost pe strada Carol, în 1926, și din reclame rezulta că era cel mai mare magazin de coloniale, băcănie, brânzeturi, angro și en detail de servește prompt

O reclamă incitantă: "Ideile geniale vin în minte numai când bei vinuri naturale la "Cârciuma ardelenescă" Dar era și cârciuma La Bancu, depozitul de lemne al lui Voinescu, teatru cinema popular, moara comercială, papetăria.

Decretul Regal 717 din 1924 semnat de Ferdinand suna astfel: "Am decretat și decretăm:

Art.1. Bugetul general de venituri și cheltuieli al comunei urbane Cosntanța votat de Comisiunea interimară pentru exercițiul anului 1924 se aprobă de Noi, cu următoarele modificări:

-se va reduce la art.8 din taxa de 15 % asupra agențiilor de publicitate de spectacole, de afaceri, magazinele de coloniale și delicatessuri, de armurărie, de instrumente muzicale, de papetărie, boiangeriile de lux, lustrageriile etc. Se vor înscrie la venituri: "Sumă acordată de Ministerul Lucrărilor Publice pentru acoperirea cheltuielilor făcute cu reparația și întreținerea porțiunii șoselei naționale Constanța-Mangalia în traversarea orașului Constanța; se reduce salariul primarului și al celorlalți funcționari publici.

Din tabelul rămășițelor de plată rămase neachitate din lipsă de fonduri se înscriu Asociația ziariștilor corespondenți cu o sumă acordată de comună, 2.500 lei, costul unui transport cu automobilul pentru ministrul Mârzănescu-2.000 lei, recepția IPSS episcop al Constanței-8.691 lei, retrocedarea comunei a fostului local al Liceului Mircea cel Bătrân. În acest an primăria acordă o sumă fabuloasă -1 milion lei - ca subvenție pentru construirea palatului reginei Maria la Mamaia. Alte 400.000 lei se alocă pentru construirea casei sănătății publice (dispensarul de tuberculoși, de boale venerice și diferite alte boli), conform planului aprobat de Direcțiunea Generală a serviciului sanitar.

Aurelia LĂPUȘAN

Evocări

O personalitate a trei țări: Doctorul Ibrahim THEMO

Pe doctorul Ibraim THEMO îl putem încadra în categoria luptător și intelectual european. Aceasta pentru că s-a simțit albanez în Albania - ca loc de origine și luptător pentru independența Albaniei -, turc în Imperiul Otoman - a avut un rol deosebit în Mișcarea „Junilor Turci” - și român în România - țara sa de adopție, în care și-a continuat lupta, și-a exercitat, cu sufletul, meseria, unde a murit și a dorit să fie îngropat -. Așadar, haideți să-l considerăm al nostru, al oamenilor!

*

Ibrahim ETHEM - numele adevărat al doctorului Ibrahim THEMO - s-a născut în martie 1865, la Struga, în sudul Macedoniei, într-o familie de albanezi veniți din Mati, Albania¹. A urmat școala primară și doi ani de școală medie în orașul natal, unde se preda și limba turcă și arabă.²

Urmează Liceul Militar de Medicină din Istanbul, unde ia contact cu scrierile politice ilegale împotriva administrației sultanului Abdul Hamid II.³ Este absolvent al Facultății de Medicină Militară „Gühane” din Istanbul - mulți membri ai familiei sale erau medici oftalmologi. Încă din studenție, se va remarca prin activitatea revoluționară împotriva regimului, obținând noi aderenți printre studenți, funcționari și chiar preoți. De altfel, Ibrahim ETHEM se numără printre întemeietorii organizației „Junilor turci”⁴, organizație ce avea ca model societatea carbonarilor italieni.⁵

A terminat facultatea în 1892 și a lucrat la spitalul Haydarpaşa din Istanbul⁶. Pentru convingerile și activitatea sa împotriva regimului, a fost arestat de patru ori.⁷ Ibrahim ETHEM înființează organizația „Uniune și Progres”. În acest sens, a luat contact cu studenți români macedoneni din Istanbul,

Doctor Themo la o manifestare.
Colecție MINAC, fond Themo, inv. 5452

cu care va colabora în întreaga sa activitate revoluționară.

Implicat fiind în mișcarea de eliberare a „Junilor turci” din Imperiul Otoman și presimțind pericolul unor represalii, în 1895, Ibrahim ETHEM se refugiază la Constanța - oraș cu o numeroasă populație turcă -, cu ajutorul prietenii săi români macedoneni.⁸ La hotărârea lui de a se stabili în Dobrogea au contribuit și semnalele pe care le primise referitoare la simpatia pe care o manifestă românii față de mișcările de eliberare națională a popoarelor din Imperiul Otoman. Tot datorită relațiilor sale cu prietenii români din Istanbul, după o scurtă practică la clinica oftalmologică a Spitalului „Colțea”⁹, Ibrahim ETHEM a reușit să-și echivaleze diploma de medic și să obțină dreptul de liberă practică în România.¹⁰ Peste doi ani, ETHEM a obținut cetățenia română.

⁸ Modul în care a fugit din Turcia este descris în caietele aflate în fondul Themo al MINAC.

⁹ Tănase Bujduveanu, *Ibrahim Themo - personalitate a lumii balcanice*, Ed. Ex Ponto, Constanța, p. 22

¹⁰ MINAC, fond Themo, inv. 6338; Themo, *op. cit.*

¹ Agi-Amet Gemal, *Dicționarul personalităților turco-tătare din România*, Ed. Metafora, Constanța, 1999, p. 304

² Ibrahim Themo, *Ittihat Ve Terakki*, Medgidia, 1939

³ Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța, Depozitul de Istorie Medie-Modernă-Contemporană, fond Ibrahim Themob (în continuare, MINAC, fond Themo), inv. 6338.

⁴ Tahsin Gemil, *Asociația din România a „Junilor turci”*, în „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie <<A.D. Xenopol>>”, Iași, VII, 1970, p. 173- 195; Themo, , *op. cit.* 1939

⁵ Stavro Stendi, *The albanian national awakening 1828-1912*, Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 1967

⁶ Ibrahim Themo, *op. cit.*

⁷ MINAC, fond Themo, inv. 6338

S-a stabilit în Medgidia - unde primul localnic întâlnit, venit să-l întâmpine, este primarul Agi Amet Kemal -¹¹, ajungând medic oficial, și și-a continuat activitatea în cadrul organizației „Junilor turci”, înființând secții, atât în cadrul Imperiului, cât și în afara sa. Împreună cu Șeficbey - cunoscut luptător al mișcării, numit consul al Imperiului Otoman la Giurgiu -, a organizat mișcarea „Junilor turci” în România.¹² Publică broșura *Haraket (Mișcarea)* - în care îndemnă la lupta pentru dărâmarea regimului sultanului Abdul Hamid. În această perioadă, a început publicarea periodicului „Sada-yi Millet” (Vocea națiunii).¹³

Urmărit de oamenii sultanului, Ibrahim ETHEM și-a schimbat numele în Ibrahim THEMO. S-a bucurat de sprijinul locotenent-colonelului în Marina otomană, Ali Riza Kârânzade - refugiat politic în România - și de cel al primarului orașului Medgidia, Kemâl Hagi Ahmet. Între 1896-1897, aceștia au reușit să înființeze numeroase secții ale mișcării în Dobrogea - cele mai puternice la Constanța și Tatlıgeac - și în Bulgaria. Comitetul de conducere îl avea ca președinte pe dr. Ibrahim THEMO. Din aceasta făceau parte nu doar imigranți politici din Turcia, ci și fruntași ai populației locale, intelectuali și preoți.¹⁴

Faptul că acțiunile și personalitatea lui Ibrahim THEMO reprezentau o amenințare pentru regimul otoman o dovedește și faptul că oameni ai sultanului au încercat, în mai multe rânduri, să-l asasineze.¹⁵ Acțiunile autorităților otomane nu au fost îndreptate doar asupra omului THEMO, ci și asupra organizației sale. În acea perioadă, apărea, la București, organul de presă al mișcării, „Sedai Millet” („Vocea națiunii”), iar, pe 15 decembrie 1897, se creează și o societate anonimă cu scopul editării periodicului, condusă de Vasile M. Kogălniceanu. Gazeta a dus o propagandă puternică împotriva absolutismului din Imperiul Otoman, fapt pentru care Poarta a cerut guvernului român să o interzică. În această situație, activitatea „Junilor turci” - și, implicit, a lui THEMO - s-a desfășurat pe două coordonate: una legală și o alta, ilegală. Din primul punct de vedere, Ibrahim THEMO și apropiații săi au înființat școli în localitățile dobrogene - la care au adus cadre didactice cu vederi înaintate, au

Dr. Ibrahim Themo. colecție MINAC, fond Themo, inv. 5381

îndemnat populația să-și trimită copiii la școli și au militat pentru emanciparea femeii. Ilegal, au continuat activitatea politică, difuzând publicații aduse din străinătate, ținând conferințe și aducând noi membri în organizație.¹⁶

Mișcarea „Junilor turci” a intrat în declin după 1900, în urma scindării: Ahmed Riza s-a desprins din organizație și a format Partidul „Progres și Uniune”, iar prințul Sabahaddin, Partidul Independent. Comitetul din Dobrogea și Bulgaria condus de Ibrahim THEMO și-a continuat activitatea. Pentru acțiunile sale împotriva sultanului, în 1901, dr. THEMO a fost condamnat la moarte de un tribunal militar turc.¹⁷

În 1902, Themo și-a dat demisia de la spitalul din Medgidia și a plecat, pentru un an, la Paris, cu scopul de a-și aprofunda practica medicală, dar și pentru a lua contact cu membri ai „Junilor turci”.¹⁸ În același an, participă, în capitala Franței, la primul congres al liberalilor otomani, în organizarea căruia Themo joacă un rol important.¹⁹

Întors în România, în 1903, dr. Ibrahim THEMO a fost repartizat la spitalul din Hârșova, oraș în

¹¹ Agi-Amet Gemal, *op. cit.*, p. 305

¹² MINAC, fond Themo, inv. 6338

¹³ Jeran Unver Nasrattinoglu, *Ibrahim Themo și Atatürk*, în „Anuarul Albanezul 40. Supliment al revistei „Albanezul”, 1995, p. 24-27; Agi-Amet Gemal, *op. cit.*, p. 305-306

¹⁴ Ibrahim Themo, *op. cit.*; Mehmet Ali Ekrem, *Din istoria turcilor dobrogenei*, București, 1994, p. 139-140;

¹⁵ MINAC, fond Themo, inv. 6338

¹⁶ Mehmet Ali Ekrem Ekrem, *op. cit.*, p. 141-142

¹⁷ *Dicționar de personalități dobrogene*, vol. 1, Ed. Ex Ponto, Constanța, 2004, p. 291

¹⁸ MINAC, fond Themo, inv. 6338

¹⁹ Stavro Stendi, *op. cit.*

care a înființat o școală. În același an, este mutat la Constanța, unde, în afara preocupărilor sale de medicină, a înființat, împreună cu Comitetul turc, „o școală medie turcească pentru educația tinerilor”.²⁰ Este ales vicepreședinte al Comunității Musulmane.²¹ În 1906, se mută la Constanța, profesând în cartierul Anadalchioi.²²

În 1906, Petru Vulcan îl prezintă astfel: „Este singurul medic musulman din județul Constanța, unde funcționează ca medic de plasă de un deceniu aproape și aducând reale servicii populației musulmane prin faptul că așa fatalistă cum e la orice caz de boală sau epidemie, în loc de boală sau epidemie, în loc de ajutor medical, recurge la hoga sau se resemnează. Prin povește și printr-o îngrijire părintească, doctorul THEMO a izbutit să facă populațiunea tătară și musulmană să-l cheme în caz de nevoie, știut fiind că femeile musulmane mai bine ar prefera să moară decât să cheme lângă ele un doctor creștin. Pe lângă ajutorul medical, doctorul THEMO a izbutit să facă pe musulmani și tătari accesibili igienei. Semne caracteristice: e un naționalist de marcă și nu visează alta decât emanciparea politică a Albaniei pe care o vrea imperiu... dacă se poate”.²³

În Constanța, este unul dintre organizatorii societății albaneze „Beshkimi” („Unirea”) - în 1906 -, societate a cărei vicepreședinte a fost, având un rol hotărâtor la Congresul de la București.²⁴ Sub influența sa, Comunitatea Albaneză din Dobrogea și-a diversificat manifestările culturale, iar Societatea „Beshkimi” și-a elaborat, în 1910, un statut propriu.²⁵

În condițiile situației politice din Imperiul Otoman și a celei internaționale, între 27-29 decembrie 1907, se desfășoară un congres al „Junilor turci”, la care participă și delegația dobrogeană condusă de Ibrahim THEMO. Acesta susține organizarea Imperiului în sistem centralizat.²⁶

În 1908, îl găsim ținând un discurs la o întrunire a Partidului Conservator Democrat a lui Tache Ionescu.²⁷ Era, deja, înscris în viața politică a României.

Victoria „Junilor turci” din 1908 a intensificat activitatea lui Ibrahim Themo. În cinstea victoriei, la îndemnul prietenilor săi de idei, a fost organizat, în Piața „Ovidiu” din Constanța, un miting, la care discursul său a fost aplaudat de mulțimea de musulmani și români. Cu această ocazie, a hotărât - și obținut, în final - organizarea unei excursii la Istanbul, la care s-au înscris 152 de musulmani și români.²⁸

În 1909, Ibrahim Themo pleacă la Istanbul și apoi la Struga, unde i s-a propus să fie candidat în Parlamentul turc. În urma insistențelor colegilor săi de luptă de a rămâne în Turcia, acesta se întoarce la Constanța, își dă demisia de la spital, își vinde casa din Anadalchioi și pleacă, cu familia, la Istanbul, unde a fost numit șeful Inspectoratului Sanitar al orașului și, apoi, director al Institutului de Caritate.²⁹

În urma conflictelor cu aripa dreaptă a partidului de guvernământ, Ibrahim THEMO, simțindu-se trădat, și-a dat demisia de la conducerea Institutului de Caritate și din partid și, în 1909, a înființat Partidul Democrat Otoman, cu un program de redresare a Turciei, care activa ca partid de opoziție față de Junii turci. Curând, acesta se va uni cu Partidul pentru Libertate și Solidaritate.³⁰ Rapid, THEMO reușește să înființeze 16 filiale. Membrii Partidului „Uniune și Progres” au concertat o campanie împotriva Partidului Democrat. Scârbit de acest „război”, în ciuda insistențelor ministrului turc de interne, Talat Bey, și a propunerii unui fost coleg de facultate - medic atunci în Afganistan - de a deveni medicul familiei regale din țara sa de adopție și de a organiza sectorul oftalmologic de acolo, Ibrahim THEMO se întoarce la Constanța, în ianuarie 1911. Aici a primit vechiul său post.³¹

Ibrahim THEMO a participat în Războiul Balcanic, în campania din 1912, fiind trimis de statul român, în fruntea unei echipe de medici, la Istanbul. Drept mulțumire, guvernul turc le-a oferit membrilor echipei câte un ceas de aur, iar guvernul român i-a decorat la întoarcerea în țară.

În același an, Albania își proclama independența, act la care contribuise și mișcarea lui Ibrahim THEMO. De altfel, pe 3 decembrie 1912, Ibrahim THEMO prezida întrunirea publică din Sala Eforie a albanezilor din București, pentru a sărbători proclamarea independenței. Peste doi ani, THEMO participa la banchetul ocazionat de intrarea prințului de Wied la Durazzo. Cu acest

²⁰ Ibrahim Themo, *op. cit.*, 1939

²¹ MINAC, fond Themo, inv. 6338

²² Tănase Bujduveanu, *op. cit.*, p. 29

²³ Petru Vulcan, *Albumul național al Dobrogei 1866-1877-1906*, Tipografia Regală, Buc., 1906

²⁴ Stavro Stendi, *op. cit.*

²⁵ Gelcu Maksutovici, *Istoria comunității albaneze din România*, Ed. Kriterion, Buc., 1992, ă/55

²⁶ Tănase Bujduveanu, *op. cit.*, p. 33

²⁷ Stoica Lascu, *Crearea și activitatea organizațiilor județene Constanța ale partidelor politice (1908- 1916)*, în „Comunicări de istorie a Dobrogei”, 2, 1983, p. 187

²⁸ MINAC, fond Themo, inv. 6338

²⁹ Ibrahim Themo, *op. cit.*

³⁰ Jeran Unver Nasrattinoglu, *op. cit.*, p. 157

³¹ Ibrahim Themo, *op. cit.*

prilej, după urările cuvenite, a considerat necesar să cinstească memoria celor care s-au jertfit pentru independența Albaniei.³²

Ibrahim THEMO este trimis, din nou, în 1914, în aceeași calitate, de medic, în Albania, unde băntuiau frigurile galbene.³³

În Primul Război Mondial, maiorul Ibrahim THEMO a fost mobilizat în Moldova, unde populația se confrunța cu tifosul exantematic.³⁴ Și-a luat și familia. După declararea armistițiului, acesta s-a întors singur în Dobrogea, care era ocupată de armatele bulgărești și turcești. În speranța a utorităților bulgare de a convinge populația turcă să se alieze planurilor bulgare, Ibrahim THEMO a fost delegat să participe la Congresul de la Babadag, organizat de administrația bulgară, care urmărea anexarea Dobrogei la Bulgaria. Mai mult decât atât, a utoritățile bulgare i-au oferit conducerea Inspectoratului sanitar al

Dobrogei, propunere care a fost respinsă. După război, împreună cu familia, s-a întors la Medgidia, unde și-a reluat activitatea la spital.³⁵

Ibrahim THEMO a participat la Conferința de Pace de la Paris, făcând parte din delegația albaneză, ce urmărea o trasare corectă a granițelor țării.³⁶

S-a înscris în Partidul Poporului condus de generalul Averescu și a organizat o filială la

³² Stoica Lascu, *Independența Albaniei în percepția opiniei publice românești (1912-1913)*, Ed. Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2012, p. 138, 274

³³ MINAC, fond Themo, inv. 6338; Ibrahim Themo, *op. cit.*

³⁴ Aurelia Lăpușan, Ștefan Lăpușan, *Medgidia Carasu*, Constanța, 1996, p. 210; Gelcu Sefedin Maksutovici, *Dr. Ibrahim Themo (1865- 1945) - animator al vieții spirituale turco-tătare din Dobrogea*, în „Originea tătarilor”, București, 199, p. 335- 336 1997, p. 336; MINAC, fond Themo, inv. 6338

³⁵ Ibrahim Themo, *op. cit.*

³⁶ MINAC, fond Themo, inv. 6338

Bazargic. De pe această poziție, în 1920, este ales senator în Parlamentul României.³⁷

În 1928, Ibrahim THEMO era membru al Consiliului „comunei urbane Medgidia”³⁸, iar, peste 6 ani, îl regăsim ca unul dintre membrii Comitetului Județean al Partidului Poporului, președinte al organizației Medgidia.³⁹

În calitate de senator, a luptat atât pentru drepturile musulmanilor din România, cât și pentru interesele țării sale adoptive, România. În acest sens, a făcut propagandă în Senat pentru ca insula Ada-Kaleh - care aparținuse Turciei și, în acel moment, era pretinsă de Iugoslavia -, să revină României. Populația acestei insule era

formată din 700 de turci. Ibrahim THEMO s-a deplasat acolo și a reușit să convingă populația de justetea acestei cereri. A organizat o delegație de localnici, care a cerut, în fața Senatului, revenirea insulei la România și protecția statului român.⁴⁰

De-a lungul întregii perioade în care a trăit în România, Ibrahim THEMO a luptat pentru scoaterea

din ignoranță a comunității musulmane. De altfel, Ahmet Mencși povestește care era nivelul acestei etnii la venirea doctorului în România și îi enumeră realizările. În domeniul învățământului, acesta a participat activ la modificarea și completarea programei analitice a școlilor primare turcești din Dobrogea, a recomandat cadre didactice bine instruite, cu vederi progresiste și cu pregătire adecvată. Ibrahim THEMO și-a continuat lupta pentru schimbarea alfabetului arab cu cel latin.⁴¹ Este și cauza pentru care a fost poreclit „Latinistul”.⁴²

³⁷ Jeran Unver Nasrattinoglu, *op. cit.*, p. 157

³⁸ Aurelia Lăpușan, Ștefan Lăpușan, *op. cit.*, p. 191

³⁹ Ibrahim Themo, *op. cit.*, 1939

⁴⁰ MINAC, fond Themo, inv. 6338; Ibrahim Themo, *op. cit.*

⁴¹ Agi-Amet Gemal, *op. cit.*, p. 306

⁴² Stavro Stendi, *op. cit.*

Doctor Themo în primii ani ai venirii sale în România.
MINAC, fond Themo, inv. 5381, 5383

← În 1936, participă la Congresul Uniunii Balcanice Medicale din Istanbul, ca reprezentant al României.⁴³

De asemenea, a intervenit și a obținut mutarea Seminarului Musulman de la Babadag la Medgidia - în 1901.

În acel moment, Medgidia era un centru important al Dobrogea, cu o numeroasă populație turcă și tătară. Localul în care s-a mutat Seminarul - având opt clase și dormitoare -, a fost ridicat prin donațiile locuitorilor orașului și a fost trecut în proprietatea statului, cu denumirea de *Seminarul musulman de Stat*, acesta preluând și programa școlii normale naționale.

Ibrahim THEMO a fost cadru didactic la această instituție de învățământ timp de 15 ani (1908-1923), predând Medicină populară, Reguli de îngrijire a sănătății și a impus un conținut științific programei școlare.⁴⁴ Tot în domeniul învățământului, a construit, din bani proprii și din ajutorul acordat de o familie de români, o școală primară pentru fetele locuitorilor turci. Școala îi purta numele. Ca senator, a intervenit pe lângă Ministerul Instrucțiunii Publice și a obținut acordarea de burse anuale la licee din țară pentru câte un elev musulman sărac din cele 4 județe ale Dobrogei.⁴⁵

În 1905, este deschisă Școala albaneză „Lumina”, al cărui președinte al Consiliului este Ibrahim THEMO.⁴⁶

O altă reușită a lui Ibrahim THEMO a fost obținerea titlului de doctor pentru medicii veterinari.⁴⁷

Întemeietor, colaborator și susținător de periodice, Ibrahim THEMO s-a remarcat și pe plan editorial, publicând atât cărți pentru învățământ, cât și politice.

În 1915, a apărut *Conducătorul conversațiunei în Românește și Turcește* și două volume ale *Dicționarului Turc-Român*.

În 1937, a scris o interesantă broșură dedicată lui Kemal Atatürk, intitulată, în românește, *De ce îl iubesc eu pe Atatürk?*⁴⁸. Acestor lucrări li se adaugă altele de medicină și numeroase publicații, unele cu caracter religios. În 1939, scrie, în limba turcă, *Amintirile mele în legătură cu înființarea Asociației Uniune și Progres și cu serviciile mele*

*în slujba patriei și a revoluției naționale. Medgidia, 1939.*⁴⁹

A murit în 1945 și, conform scrisorii pe care a lăsat-o pentru a fi deschisă după decesul său, a fost înmormântat, într-un „*sicriu căptușit cu tablă de zinc și învelit cu tricolorul patriei mele adoptive*”, în Cimitirul musulman din Medgidia. A fost condus, așa cum și-a dorit, de „*elevii mei pe care i-am iubit*”. Tot în scrisoare și-a manifestat dorința de a nu se face „*obișnuita pomană; deoarece am făcut destulă pomană cât am fost în viață prin: tămăduirea bolnavilor, redarea vederii orbilor în general gratuit; prin ajutorarea nevoiașilor și prin ocrotirea celor 23 de orfani, astăzi medici, avocați, ofițeri, învățători, meseriași etc. În locul mesei de pomană, la care se îndeasă cei înstăriți, iar cei nevoiași îi privesc cum se-ndoapă, vreau să împărțiti săracilor din localitate, timp de trei zile, câte 100 de pâini calde și câte un sfert de kg. de cașcaval pentru fiecare din ei, chiar la brutărie*”. Dorința i-a fost împlinită⁵⁰ și spune multe despre omul care a fost Ibrahim THEMO.

*

Doctorul Ibrahim THEMO este o personalitate marcantă a trei națiuni, albaneză, turcă și română. Pe unde s-a oprit în decursul vieții sale și-a pus amprenta. De aceea, disputa apartenenței sale nu contează dacă e vorba despre originea sa albaneză, despre lupta turcului împotriva sultanului, despre medicul și senatorul român. Important este că, oriunde a fost, și-a făcut datoria de om, de albanez, de turc și de român.

DR. LAVINIA GHEORGHE

Etnicii albanezi din România consideră că sunt o comunitate distinctă din 1595, atunci când voievodul Mihai Viteazul a îngăduit unui grup de 15.000 de albanezi să se așeze la nord de Dunăre, în Țara Românească, împreună cu familiile lor, acordându-le numeroase privilegii ce vor fi reînnoite în 1602 și de Simion Movilă, următorul domn al Țării Românești.

Albanezii vor continua să se stabilească în Țările Române și în secolele următoare, ultimul val fiind cel de după crearea României Mari, la 1 Decembrie 1918, când vor veni albanezi din toate regiunile locuite de ei în Balcani (Albania, actuala Republică Macedonia, fosta Iugoslavie, regiunile Kosovo din sudul Serbiei sau Ciamaria din nordul Greciei), așezându-se în toate zonele României.

⁴³ Jeran Unver Nasrattinoglu, *op. cit.*, p. 157

⁴⁴ Agi-Amet Gemal, *op. cit.*, p. 306

⁴⁵ MINAC, fond Themo, inv. 6338; Ibrahim Themo, *op. cit.*

⁴⁶ Ismet Dermaku, *Școala libaneză „Lumina” de la Constanța (1905-1912)*, în „Anuarul Albanezul”, București, nr. 403, 1998

⁴⁷ MINAC, fond Themo, inv. 6338

⁴⁸ Kristia maksutovici, *Confluente culturale româno/albaneze*, Ed. Kriterion, Buc., 1995, p.149

⁴⁹ Gelcu Sefedin Maksutovici, *op. cit.*, p. 335- 336

⁵⁰ MINAC, fond Themo, inv. 6338 ; Gelcu Sefedin Maksutovici, *op. cit.*, p. 335

Silvia Grossu a lui Ionica Donos din Basarabia(VI)

Firele de urzeală

Cu trecerea timpului noi i-am împletit mămunii, din amintiri și gânduri, un fel de aură. Am reținut doar impresii luminoase, deși ea nu era o fire veselă – glumea rar, râdea puțin, povestea mai mult istorii triste sau dramatice. Dar era senină și la gând și la faptă.

Dragostea ei pentru noi era fără limite. Pe toți nepoții ei scumpi i-a legănat, i-a înțârcat, i-a dezmiardat, i-a alintat cum știa mai bine. Să spun că tot ce câștiga din munculița ei din zori și până-n noapte ne oferea nouă ar suna banal și nici pe departe n-ar reda acea dăruire ciudată cu care ne copleșea. Deoarece dintre toți cei scumpi îi rămăsese doar mama, e clar că și toate bucuriile ei își aveau sorgintea în ceea ce se întâmpla în familia noastră. Noi eram cei mai scumpi, primii, după Dumnezeu, bineînțeles. Dacă ar fi putut ne-ar fi adus și luna de pe cer.

Toate gândurile ei erau legate de noi. Despre aceasta ne-am dat seama mai târziu, atunci când am mai prins la minte. Bunăoară, dacă torcea lână pentru bătătură sau răsucea firul de urzeală pentru covoarele, pe care noi le țeseam în lunile de iarnă, atunci în fiecare ghem de la ea găseam cuburile de zahăr sau caramellele, învelite cu grijă în hârtie de caiet, numărate bine, astfel ca

fiecare să-și primească tainul de dragoste și grijă de la mămună. Era o bucurie generală, înțetită și de dulcea așteptare a momentului final, când ghemul, micșorându-se cu tot mai mare viteză, ne dezvăluia marea taină. Nu s-a întâmplat vreodată să lipsească bulgărașul dulce, învelit în filă de caiet în pătrățele. Nu s-a întâmplat vreodată să rămână cineva dintre noi fără de cubușorul de zahăr sau bomboana ce i se cuvenea. Eu țin minte cum ne trimitea pe această cale dulciuri, mai întâi pentru trei nepoți. Apoi pentru tusalpatru, mai târziu – pentru tuscinci. Și ca să urzească mama cu tata de-un covor de dimensiuni obișnuite – trei metri și jumătate în lungime și doi metri în lățime, era nevoie de cinci-șase ghemuri mari de urzeală. Așa că noi eram răsplătiți generos pentru așteptare.

Pentru toate covoarele noastre (și cred că în total noi am țesut peste cincizeci) urzeala era pregătită de mămună. Mai întâi lucra lână. Trebuie de menționat că din cele mai vechi timpuri pentru covoarele de perete, scoarțe adică, urzeala se cădea să fie doar din lână de berbec, deoarece doar această lână avea firul lung și aspru, așa încât pânza scorței să iasă suficient de flexibilă, dar și dură. Lână de berbec, dacă nu era procurată gata spălată, o curăța de impurități, o spăla în multe ape, o scărmana, o pune în caier pe furcă și o torcea. Acel fir, tors uniform și fără de noduri, era depănat în gheme și apoi trecut printr-un fel de scripete și răsucit maximal pentru a-i spori rezistența. Covoarele cu astfel de urzeală au viață lungă, de sute de ani.

Lemnele de covor/război, adică drugi de anumite dimensiuni, potrivite într-un fel anume și fixate cu tije din metal, pe care se îmbrăca fir cu fir urzeala, erau meșterite de tata cu prietenii lui. Ele nu se cumpărau. Oamenii din satul nostru erau pricepuți la toate cele necesare pentru o buna gospodărire. Și se ajutau unii pe alții. Tot ei meștereau scăunașele, pe care ședeau țesătoarele (de regulă, trei), *țepușele* (un fel de baghetă sau pistil, din metal bine șlefuit, ascuțit la vârf ca să încapă printre firele de urzeală pentru a aranja lână în bătătura scoarței; *culmea*, adică frânghia cu cârlige pentru a agăța ghemurile de lână de diferite culori, care erau necesare conform *izvodului* (un desen aranjat în careuri pe o foaie →

Arta țesutului la război

Torsul lăinii se făcea cu multă atenție

specială încadrată în ramă). Izvoadele se numeau – *Macii, Gheorghina, Păunii, Cerbul, Două cucoane, Pliusul* (cu elemente orientale – culbeci, brâuri unduite) ș.a. Adesea, realizate bine, acestea erau adevărate podoabe. Rostul lor nu era doar cel estetic – de a împodobi casa, dar și strict funcțional – de a ține de cald în casele țărănești. Țeseam și alte covoare, de dimensiuni mai mici, pentru necesitățile casnice – acestea puteau și ele să fie atârinate pe pereți, dar de obicei se așterneau pe cuptor, pe laițe/paturi sau pe jos – *Dobele, Coasta vacii* și altele.

Culorile erau multe, deoarece și desenele erau cu mai multe nuanțe. Pe lângă cele de bază – roșu, alb, negru, galben, foloseam trei nuanțe de verde (*curechiu*, verde pal ca foaia de varză, de unde-i vine și denumirea); verde obișnuit și verde întunecat; trei de roz – roz albinet, roz aprins, roz întunecat; două de oranj – *nahutiu* (un fel de oranj pal, asemuit culorii năutului uscat) și portocaliu; câteva nuanțe de albastru – albastru *ceriu* sau deschis, *cherticiu* (de culoarea pietrei vinete), albastru siniliu și albastru întunecat. Așa că deasupra noastră atârnav pe culme vreo 15-20 de gheme, din care noi rupeam, cu mușcări bruște, fire când mai lungi, când mai scurte, în funcție de izvod și de numărul de *mutături*, prevăzute de desen.

Pe timp de iarnă țesutul de covoare ne ocupa mai tot timpul. Mama mă trezea disdedimineată, pe la șase. Până la micul dejun și până a mă porni spre școală, eu mă grăbeam să scot lațuri pentru 3-4 *mutături*, ca apoi mama, printre treburile

gospodăriei, să reușească, până la revenirea noastră de la școală, să le ducă la bun sfârșit și până-n seară, țesând cu toții, să ridicăm pânza cu cel puțin 10-12 cm. Asta însemna măcar 15 *mutături* zilnic. Și un covor obișnuit avea între 300 și 500 de *mutături*. La o elementară socoteală, chiar dacă se implicau toți ai casei în țesutul pânzei, succedându-se bineînțeles, oricum nu-l puteam scoate din lemne mai devreme de trei săptămâni. Și ne implicam cu toții. Pe laița de la covor se așeza și tata. Și frații mei țeseau pânză, apoi au crescut surorile și de la șase-șapte ani erau îndemnate să ajute. Cum puteau, dar tot un spor era.

Deși iernile noastre sunt pline de sărbători religioase, și noi nu lucram în acele zile, oricum reușeam să scoatem trei covoare până la Paști. Toate erau de vânzare. Pe atunci erau târguri de covoare în toate centrele raionale. Cel mai mare și jinduit de toți era cel de la Chișinău. Dar era și foarte departe de noi – la 180 de km. Drumurile fiind nu doar lungi, dar și anevoioase, mai ales pe timp de iarnă, tata mergea la bazar la Soroca sau la Bălți ca să vândă marfa și să ne procure cele necesare. Duminicile eram în așteptare – se va vinde, nu se va vinde covorul nostru, vor reveni părinții veseli sau mohorâți? Se întâmpla să nu meargă bine vânzarea și atunci toți se întristau. Nu doar pentru că deveneam mai modești și moderați în consum, dar și pentru că nu erau bani suficienți ca să cumpere altă lână ca să continuăm munca. Și atunci termenele erau încălcate și graficul nostru se dereglă. Era o rușine dacă te apucau Sărbătorile luminate cu covorul neterminat. Toate se învălmășeau atunci în casă – nici tu curățenie generală, nici tu înprospătarea pereților, nici tu hăinuțe noi, nici tu dispoziție de sărbătoare... Dacă nu ne-ar fi ajutat mămunea cu torsul lăinii și răsucitul urzelii, cu siguranță n-am fi reușit. Dar ea nu scotea furca din brâu nici zi, nici noapte.

(Va urma)

Silvia GROSSU,
doctor în istorie, conferențiar,
Universitatea de stat a Republicii Moldova

Păstrătorii de tradiții

CALOIIENII LA GÂRLICIU

„Cu trimitere aproape sigură la trecutul din vremea romanilor, invocă un ritual cu mai multe semnificații, originea vieții - omul pământean, provenit din lut, caracterul trecător al vieții, sfârșirea omului prin moarte, îndurerarea umană în fața morții, speranța în viața viitoare și credința că acest ritual va aduce ploaia. Deci, acest obicei se împletește și cu elemente adoptate de religia creștină.

Se organizează în joia a treia, de după Paști. Un grup de fete modelează din lut frământat cu apă, figurine imitând chipul omenesc, în formă plată, având mărimi cam de o șchioapă, într-un număr de cinci-șase bucăți, așezate la rând, pe o scândurică. Acestea poartă numele de Caloieni. (Nu există o definiție în Dicționarul Limbii Române Moderne). Caloienii, bine neteziți, sunt înzestrați cu ochi din cărbune, au figurate prin încrustare sprâncene, nas, gură, urechi, poate și mustăți și sunt împodobiți în diferite culori, cu coji de ouă păstrate de la Paști. Procesiunea pornește pe ulițele satului, în „bocetele” celor ce însoțesc Caloienii, purtați pe brațe de două fete, plângătoare și ele. În fruntea cortegiului se află un „popă” (dacă nu

s-a găsit un băiat, locul va fi suplinat de o fată „în travesti”) care va băigui un „Doamne miluiește” și va conduce procesiunea pe ulițele satului. Fetele își jelesc și își plâng în hohote Caloienii. Preotul cădelnițează tot timpul cu o cădelniță improvizată, dar cu tămâie adevărată, în timp ce bocitoarele nu mai conțin: „Caloiță-iță/cap de coconiță/te căta mă-ta pe divale/c-o mână de sare/și cu una de mălai/Caloiță, Neculai - ooh, oh, oh, oh, oh! Și să vii peste un an, Caloiță-Caloian”... În aceste jelanii procesiunea ajunge în final la Canalul Ruptura, care face legătura între Iapșa și Dunăre, unde, tot în bocete „mișcătoare”, Caloienii vor fi dați pe apă, plutind în voia curentului care îi va duce spre Dunăre și... numai Dumnezeu mai Știe pe urmă... „C-au plecat bieții de ei, tocma-n apa Sâmbetei” - continuă bocetele..

Terminându-se acest ritual, întreg alaiul se întoarce în casa unei fete, unde se organizează petrecerea, exprimând bucuria trecerii omului în neființă, și care a scăpat de necazuri, de chinuri și de nevoi. Și de va fi anul ploios și îmbelșugat, înseamnă că ritualul Caloienilor a fost bine făcut, iar de va fi secetă înseamnă că nu a fost așa, și că trebuie înduplecați de către „paparude” (înregistrare pe bandă audio de la Anica Ștefan și culegeri de prin sat de către educatoarea Dorina Micu). Nicolae Irim, Monografia localității Gârliciu, Ed. Europolis, Constanța, 2003 p. 194-195.

DUNĂRENI - SCALOIANUL

Scaloianul este o sărbătoare ce se serba după trecerea Sfintelor Paști. Se împletea o cutie din papură lăsându-se în cele patru colțuri câte un băț lung; în fiecare din aceste bețe de la colțurile cutiei se înfigea câte un ou găurit; acesta era în prealabil decupat ușor la un capăt, cu coada unei lingurițe; cu atenție astfel încât să nu se spargă și golit astfel de conținut. Deci cutia avea în cele patru colțuri, câte un ou înfipt, devitalizat. În această cutie se punea apoi o păpușă făcută din cârpe frumos colorate lângă care se aprindeau lumânări și i se dădea drumul pe gârlă. După care începeau bocetele ca după un mort:

“Scaloiță -iță,
trup de cuconiță...”

Se pare că *Scaloianul* (Caloianul) era invocat alături de alte “incantații” pentru dezlegarea norilor→

Monumentul eroilor din Techirghiol

aducători de ploaie, ca și *Paparuda*. (Cornelia Cărpuş - "Sacidava - Dunăreni. O monografie sentimentală", Ed. Kora, Bacău, 2011, p. 232).

ZIUA EROILOR

Prin Decretul-lege nr. 1693/4 mai 1920 s-a stabilit ca în fiecare an, cu prilejul Zilei Înălțării Domnului să fie cinstiți eroii neamului. România a devenit astfel prima țară care îi comemorează în aceeași zi pe eroii străini și pe cei români.

Monumentul eroilor din Mangalia

Trebuie menționat că în baza Tratatului de la Versailles toate țările beligerante s-au obligat să întrețină mormintele ostașilor îngropați pe teritoriile statelor respective, precum și monumentele comemorative de război dedicate acestora. Prin Decretul nr. 71/1948 data cinstirii eroilor a fost schimbată la 9 mai, când a fost încheiată pacea în

cel de-al doilea război mondial. După 1990, în România s-a revenit la sărbătoarea religioasă.

În această zi, în toate bisericile din țară și străinătate se face pomenirea tuturor eroilor români căzuți de-a lungul veacurilor pe toate câmpurile de luptă pentru credință, libertate, dreptate și pentru apărarea țării și întregirea neamului.

Conform tradiției, în satele noastre, în această zi toate notabilitățile satului, în frunte cu primarul, preotul și învățătorii, se adunau la monumentul eroilor din fața bisericii, unde se desfășura ceremonia cinstirii eroilor și omagierii veteranilor în viață. În această zi, la școală nu se țineau cursuri. Elevii participau alături de autorități și de săteni la slujba de pomenire de la biserică, după care erau frumos încolonați în fața monumentului. Directorul școlii ținea o cuvântare, în care erau evocate faptele de arme, ale eroilor Țării, în general, cu accent pe bravurile eroilor satului, în mod deosebit, în context fiind elogiați și veteranii de război supraviețuitori, invitați special la ceremonie, pentru a fi cinstiți în fața vârstnicilor, a tineretului și a copiilor, arătându-le faptele lor de vitejie. Urmau cântecele consacrate acestei sărbători: "Presărați pe-a lor morminte", "Eroi au fost, eroi sunt încă", "Moșia sfântă strămoșească", alte cântece eroice intercalate cu recitări ca: "Decebal către popor" (de G. Coșbuc); "Român verde ca stejarul" (V. Alecsandri), "Câinele soldatului", (G. Coșbuc) ș.a. Festivitatea continuă cu defilarea elevilor prin fața monumentului, unde se aflau reprezentanții obștei și veteranii de război, după care se încheia cu o măreață Horă a Unirii, cântată în cor, alături de școlari, de toți cei prinși la joc.

Aceasta se petrecea înainte de 1945. După război, cultul eroilor s-a erodat de la un an la altul, el nemaifiind încurajat de autorități. A revenit însă în cele din urmă în atenția celor au această datorie față de cei ce s-au jertfit pe altarul Patriei și să sperăm că această sărbătoare va ajunge să fie cât mai merituos cinstită în viitor. (Nicolae Ifrim - Monografia localității Gârliciu, Ed. Europolis, Constanța, 2003, p. 195 – 198).

Sfinții Împărați Constantin și Elena

Sfântul Împărat Constantin cel Mare, de numele căruia se leagă și actuala denumire a cetății Tomis, este cinstit de locuitorii Constanței ca fiind ocrotitorul orașului.

Pe data de 21 mai, Biserica ortodoxă îl cinstește pe primul și cel mai mare împărat creștin, Constantin, dar și pe mama sa, Elena. Ei sunt considerați „apostolii creștinismului”, în secolul al IV-lea. Prin ei, Biserica, întemeiată de Hristos și apărută de sângele martirilor, dobândește libertatea, se extinde, este „vindecată” de învățăturile lui Arie și ale ucenicilor lui. Cu ajutorul lor s-au redeschis și zidit în Imperiul Roman nenumărate biserici, a fost descoperit lemnul Sfintei Cruci și s-au ridicat multe lăcașuri la Locurile Sfinte. Mai mult, a trimis misionari în Europa, Asia și Africa, pentru a vesti Evanghelia dreptății. Crescut în spiritul creștinismului, după moartea tatălui său, Constanțiu Clor, Constantin cel Mare a stăpânit peste Galia și Insulele britanice. Auzind că Maxențiu îi prigonește pe creștinii din Roma, a pornit război împotriva Imperiului. Deși oastea lui Maxențiu era mult mai mare, pe 28 octombrie 312, la Pons Milvius, deasupra soarelui i s-a arătat semnul Sf. Cruci cu inscripția „Sub acest semn vei învinge”. Noaptea a bătut în aur semnul crucii pe arme. Binele a învins răul, Maxențiu și-a găsit sfârșitul în râul Tibon.

În 313, la îndemnul împărătesei Elena, redactează Edictul de la Milan. Prin acest act este dată libertate de cult creștinilor, acordă subvenții pentru susținerea materială a clerului, abrogă legile ce prevedeau pedepse contrare spiritului creștin ș.a.

În anul 326, însoțită de ostași, împărăteasa Elena a plecat la Ierusalim, la mormântul Domnului. Aici, prin sânguință și rugăciune, a găsit lemnul Sfintei Cruci. O parte din el l-a dus la Constantinopol. S-a întors la Roma, unde, la 80 ani, a trecut la cele veșnice.

Pe patul de moarte, Constantin a acceptat botezul și, astfel, încă un sfânt se alătură cetei mărturisitorilor lui Hristos.

În Arhiepiscopia Tomisului își sărbătoresc hramul Sfinții Împărați următoarele biserici: parohia „Sfinții Împărați I” Constanța, parohia Corbu de Jos, parohia Oituz, parohia „Sfinții Împărați II” Constanța, parohia „Sfinții Împărați III” Constanța, parohia Agigea II, parohia Cetatea, filiala Pădureni, parohia Esehioi, parohia Independența, parohia Lipnița, parohia Șipote, parohia Albești, parohia Băraganul, parohia Ciobănița, parohia Credința, parohia Negru Vodă 2, parohia Basarabi II, parohia Cernavodă, parohia Conacu, parohia Medgidia VI, parohia Mircea Vodă, parohia Valea Dacilor, parohia Dorobanțu, parohia Dulgheru, parohia Hârșova I, parohia Târgușor, mănăstirea „Sfânta Elena de la Mare” și mănăstirea Adâncata.

CONSTANTIN GRAUR / CONSTANDINU PUILOR

În tradiția populară sărbătoarea poartă numele de Constantin Graur sau Constandinul puilor, reprezentând data în preajma căreia păsările încep să-și învețe puii să zboare. Pentru a preîntâmpina distrugerea recoltelor pomilor și a viței de vie de către păsările cerului erau interzise muncile agricole, astfel considerându-se că vor fi ocrotite holdele.

În sudul țării, data de 21 mai reprezenta și hotarul temporal până la care trebuia însămânțat ogorul cu porumb și mei, fiind socotit că tot ceea ce se semăna ulterior se usca.

← ÎNĂLȚAREA DOMNULUI

Potrivit teologilor, înălțarea Domnului, prăznuită în fiecare an la patruzeci de zile de la Înviere, reprezintă data la care are loc încheierea operei de răscumpărare a omului din robia păcatului. Totodată, Hristos - Dumnezeu și Om - așează firea umană în intimitatea ultimă a Sfintei Treimi și Îl trimite pe Duhul Sfânt pe pământ.

Pe când Hristos le adresa ucenicilor ultimele povești, cu toții erau adunați pe muntele Măslinilor - loc în care Iisus adesea se retrăgea pentru rugăciune - și „un nor L-a luat de la ochii lor”, se

spune în Sfânta Scriptură. Doi îngeri, cu chipuri de bărbați, au mai zăbovit puțin pe pământ, încurajându-i pe apostolii nedumeriți de cele ce vedeau.

Sf. Tradiție spune că Hristos era întâmpinat în văzduh de fiecare ceată îngerească. La fiecare poposea câte o zi. Așa că, abia în a noua zi a ajuns la Tatăl, iar în cea de-a zecea prăznuim pogorârea Duhului Sfânt. Trupul lui Hristos Cel înviat este unul transfigurat, care păstrează o legătură cu lumea materială, dar nu se supune legilor fizicii. La fel va fi și trupul omenesc la Judecata de Apoi, când sufletul se va uni cu trupul.

O dată cu praznicul Înălțării Domnului, Biserica Ortodoxă își cinstește eroii. Aceia care au luptat pentru o viață spirituală și materială mai bună, pentru libertate, pentru un ideal nobil.

PAȘTELE CAILOR

În popor s-a observat că o dată pe an, preț de un ceas, caii se satură de păscut iarbă. În vechime, în această zi, caii erau slobozi să pască pe unde doreau. Pe de altă parte, ziua de Ispas era una a soroacelor, când se înapoiau toate datoriile. Datorită datei mobile, importanța ei s-a micșorat căpătând sensul peiorativ a nu mai înapoia ceea ce ai împrumutat, a amâna până la „sfântu’ așteaptă”.

Ispas este un personaj mitic, ce ar fi asistat la momentul Înălțării Domnului. Totodată, ziua de Ispas este una dedicată, în mare măsură, morților: pomeni, curățarea mormintelor. Este ultima dată când se împart ouă roșii și cozonac. Superstițiile spun că unele suflete, în drumul lor spre cer, s-ar fi rătăcit și s-ar fi transformat în strigoi. O serie de practici previn influențele nefaste pe care aceștia le pot avea asupra oamenilor.

MOȘII DE VARĂ

Cu o zi înainte de marele praznic al Pogorârii Duhului Sfânt, în practica cultică a Bisericii Ortodoxe se aduce un pios omagiu celor răposați. Așa cum după Învierea Domnului este Paștele Blajinilor, acum îi pomenim pentru ca și ei să ia parte la sărbătoarea Cincizecimii. Normal, pomenirea ar fi trebuit să aibă loc chiar în ziua praznicului dar, din considerente practice – lipsa timpului -, comemorarea are loc sâmbăta, de ziua celor adormiți.

Obiceiul dării de pomană celor săraci face parte din faptele de milostenie făcute în numele lor, pentru iertarea păcatelor acestora. Zilele speciale de pomenire a morților sunt un exemplu elocvent de comuniune, în rugăciune, dintre cei vii și cei adormiți.

POGORÂREA SFÂNTULUI DUH

Prin pogorârea Duhului Sfânt, apostolii și Maica Domnului au dobândit dragostea, bucuria duhovnicească, îndelunga răbdare, bunătatea, facerea de bine, credința, înfrânarea poftelor și iertarea păcatelor. Duhul, alături de Tatăl și de Dumnezeu-Fiul, este a treia Persoană a Sfintei Treimi.

Cu puțin înainte de Patimi, Hristos îi îmbărbăta pe ucenici spunându-le că Îl va ruga pe Tatăl ca alt Mângâietor să ne trimită „Duhul Adevărului, pe care lumea nu poate să-L primească pentru că nu-L vede, nici nu-L cunoaște, voi îl

cunoașteți... Acela vă va călăuzi la tot adevărul”. Și, într-adevăr, la cincizeci de zile de la înviere, pe când Apostolii și Maica Domnului stăruiau în rugăciune în locul în care avusese loc Cina cea de Taină, s-a făcut un vuiet mare, iar deasupra lor s-a revărsat plinătatea dumnezeirii. Pe moment s-a creat mirare, confuzie. Nimeni nu știa ce s-a întâmplat. Apostolii au început a grăi în toate limbile pământului, dobândind putere și înțelepciune duhovnicească. Sf. Apostol Petru, cel mai în vârstă dintre ei, a ținut prima predică oamenilor adunați în Ierusalim pentru o mare sărbătoare iudaică. Rezultatul? Au crezut și s-au botezat ca la trei mii de familii care au format prima Biserică, în sens de comunitate creștină. Inițial, când rugăciunea era cu adevărat o convorbire cu Dumnezeu și credința era mărturisită cu prețul vieții, minunile se vedeau la tot pasul.

TRADIȚII

...se povestește că în această zi se culeg plantele medicinale, iar tinerii își împletesc cununi de flori pe care le vor purta când se căsătoresc. Tot de Rusalii este și obiceiul purtării pelinului, usturoiului sau leușteanului la brâu sau punerea lor pe masă, pe pat ori sub perne.

La biserică cu frunze de nuc și tei și, binecuvântate, sunt așezate la icoană. Prin forma lor, acestea amintesc de limbile de foc care s-au pogorât peste Apostoli.

PREA SFÂNTA TREIME

Prăznuindu-l pe Tatăl, pe Fiul și pe Sfântul Duh, a doua zi după Rusalii, îi mulțumim lui Dumnezeu pentru că ne-a dat viață și ne poartă de grijă. De două mii de ani, mintea omenească a încercat

să dezlege taina de nepătruns a creștinismului - unitatea și, în același timp, diversitatea celor Trei Persoane divine, dogmă pe care nimeni nu o va lămuri vreodată, deoarece Dumnezeu nu ni se revelează în esența Sa pentru că mintea omenească este mult prea limitată pentru a primi în ea infinitul. De aici s-au născut și cele mai multe învățături greșite, care au produs marile rupturi ale „cămășii lui Hristos”, simbolizată de Sfânta Biserică.

Dar Dumnezeu, din marea Sa iubire față de oameni, nu a vrut să ne lase total neștiutori, ci ni S-a descoperit în nenumărate rânduri: fie sub chipul celor Trei Oameni ce i s-au arătat lui Avraam la Stejarul din Mamvri, fie la întrupare, la Botezul din Iordan, la Schimbarea la Față a Mântuitorului și ori de câte ori a apărut o Persoană a Sf. Treimi, de față au fost și celelalte două.

Dr. Laura CALOEAN

90 de ani de la moartea primului episcop al Dobrogei

Ilarie TEODORESCU

Primul episcop al Constanței de după reintegrarea Dobrogei a fost întronizat în jilțul arhieresc de sărbătoarea Constanței, pe 21 mai 1923.

S-a născut în 18 octombrie 1867, la București, și a primit numele Ilie. După finalizarea Școlii primare nr. 2, a urmat cursurile seminariilor „Nifon Mitropolitul” și Central, din Capitală, apoi pe cele ale Facultății de Teologie, pe care a absolvit-o în anul 1895. Din punct de vedere sacerdotal, Ilie Teodorescu a fost hirotonit diacon pe seama bisericii Amza (București) pe 8 noiembrie 1891, iar pe 12 decembrie 1895 a primit harul preoției, rămânând slujitor al aceluiași locaș de cult, și a fost numit protoiereu al județului Prahova, funcție din care a demisionat în anul 1907.

În perioada 1909-1916 a fost membru în Consistoriul superior bisericesc. Totodată, Ilie Teodorescu era inspector școlar pentru studiul Religiei, profesor și director (pentru o scurtă perioadă) la liceul „Sfântul Sava” din București, profesor la seminarul „Nifon Mitropolitul” și la Școala secundară de fete „Carmen Sylva”. Până a îmbrăcat haina monahală a avut familie și patru copii: Jean, Costică, Alexandru și Maria.

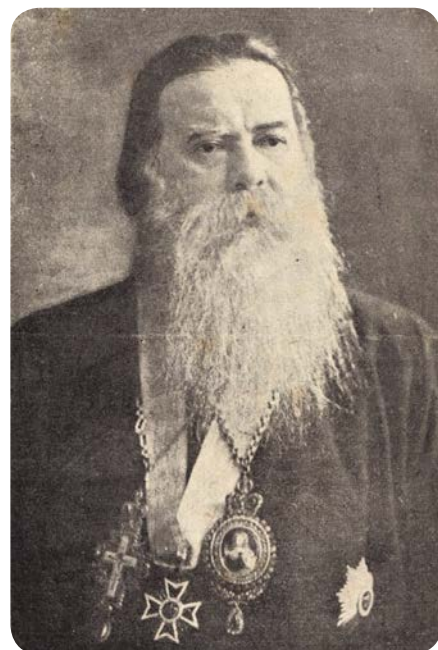
A fost ales chiriarh al Constanței în 16 martie 1923, pe 3/16 aprilie 1923 a intrat în monahism la mănăstirea Sinaia, pe 6/19 aprilie a fost înaintat la rangul de arhimandrit în paraclisul reședinței mitropolitane din București, iar în ziua de 9/22 aprilie a fost hirotonit arhieru în Catedrala Sfintei Mitropolii a Ungro-Vlahiei din București¹, de către Primatul României, Miron. Episcopul Ilarie a fost investit pe 10 mai² de către Rege Ferdinand I și întronizat în ziua de 21 mai 1923, stil vechi.

În iunie 1923, episcopul Ilarie a fost numit președinte al Crucii Roșii, filiala Constanța³, funcție din care, pe 5 ianuarie 1924, a demisionat „din postul de onoare ce mi s’a încredințat aici la Constanța neputând a-l îndeplini și nevoind să

încurc lucrurile”⁴.

A mai fost membru sau președinte de onoare în: Eforia Școalelor industriale de ucenici (din 7 iunie 1923), Comitetul de acțiune pentru construirea liceului și școlii superioare comerciale (din 17 iunie 1923), Comitetul Asociației Generale a Invalizilor de Război, filiala Constanța (2 septembrie 1923), Societatea „Asistența Publică” (11 septembrie 1923), în comitetul județean de asistență socială (18 noiembrie 1923), membru activ al comitetului Societății Regale Române de Geografie (7 mai 1924), membru în comisia de studiere a antreproiectului de lege pentru modificarea și unificarea legii generale de pensuni, organism instituit pe lângă Ministerul Finanțelor⁵. Pentru implicarea sa în viața bisericească și socială, în data de 4 ianuarie 1924 i-a fost conferită decorația „Coroana României” în grad de Mare Ofițer⁶.

A înființat fondul „Maria presvitera” care „ajută femeile sărace la Crăciun și la Paște”, donând, în anul 1924, suma de 10.000 lei⁷. Vlădica a donat Primăriei Constanța 2.000 lei, pentru ajutorarea familiilor sărace, cu ocazia sărbătorilor pascale din anul 1924⁸, s-a alăturat protoierilor care au colectat bani pentru ajutorarea orfanilor de război, dăruind, în anul 1924, suma de 3.000 lei care s-a adăugat celor 233.66 lei colectați prin parohiile

¹ *** *Hirotonie întru arhieru* în „Foaia diecezană” (Caransebeș) an XXXVIII (1923), nr. 17, 23 aprilie st.v. (6 mai st.n.), p. 7.

² *** *Mareșalatul Curții Regale* în „Monitorul Oficial” (București), nr. 31, 11 mai 1923, p. 1309.

³ *** *Ce ne spune P.S.S. Episcopul Ilarie, al Constanței* în „Dacia” (Constanța) an X (1923), nr. 291, 19 decembrie, p. 1.

⁴ Președinte Ilarie, Episcop de Constanța, *Societatea Națională Crucea Roșie România. Filiala Constanța* în „Dacia” (Constanța) an XI (1924), nr. 31, 10 februarie, p. 1.

⁵ *** *Deciziuni ministeriale* în „Monitorul Oficial” (București), nr. 45, 29 februarie 1924, p. 2135.

⁶ Ministerul Afacerilor Străine, *Decret*, în „Monitorul Oficial” (București), nr. 7, 12 ianuarie 1924, p. 292. Cf. *** *Decorații* în „Foaia diecezană” (Caransebeș) an XXXIX (1924), nr. 2, 14 ianuarie st.v. (27 ianuarie st.n.), p. 5.

⁷ *** *Informațiuni* în „Tomis” (Constanța), an I (1924), nr. 4, 15 iulie, p. 80.

⁸ *** *Informațiuni* în „Dacia” (Constanța), an XI (1924), nr. 95, 25 aprilie, p. 1.

din eparhie: județul Constanța 7.494 lei, Caliacra 1.968 lei, Durostor 3.944 lei, protoieria Călărași 4924 lei, protoieria Urziceni 5036 lei⁹.

A subscris pe lista ziarului „*Dacia*” pentru ajutorarea locuitorilor din Murfatlar, „*Ioviți de înec, suma de lei 5000*”¹⁰, îndemnându-i pe preoți să contribuie la ajutorarea locuitorilor din comunele Murfatlar, Alacap (Poarta Albă), Omurcea (Valea Seacă), Hasancea (Valu lui Traian), lovite de uraganul care s-a dezlănțuit în județ. În acest sens, a fost donată Prefecturii suma de 11.896 lei, iar ierarhul i-a vizitat pe cei aflați în necaz.¹¹

Din punct de vedere publicistic este autorul volumelor „101 cuvântări bisericesti pentru duminici, sărbători și diferite ocazii”, „Rețete patriotice”; „Judecata bisericească”; „Istoria Bisericii creștine”, un manual alcătuit conform programei pentru clasa a V-a secundară; „*Dogma religiei creștine*” – manual pentru clasa a IV-a secundară, 1922; „*Îndrumări omiletice*” – manual pentru clasa a VI-a de seminar; „*Liturgica*” – manual pentru clasa a VII-a de seminar; „*Un gol în procedura de judecată bisericească*” – studiu de drept canonic; „*Jurământul la români*” – studiu de drept; „*Încercări de literatură bisericească*”; „*Amvoanele au nevoie de predicatori*”; „*Semințe pentru ogorul lui Hristos*” – 50 de cuvântări redactate de elevii seminarului Nifon sub coordonarea prof. pr. Ilie Teodorescu; „*Cele șapte mistere*”, „*O colecție de cuvântări funebre*”, „*Îndrumări liturgice pentru preoți și popor*”, București, 1923, „*Îndrumări Omiletice cuprinzând Principiile după cari se poate compune și rostui bine o cuvântare bisericească*”, București, 1923, „*Istoria bisericească universală. Cu elemente de catehism și liturgică*”, „*manual didactic pentru cl. III^a secundară și cl. III^a Școli Normale, revăzut și adaptat noului program*”, ediția a IV-a, București 1929-1930, deci, un manual apărut postum.

A colaborat și cu revistele „*Consolatorul*”, „*Biserica Ortodoxă Română*”¹², cu publicația „*Noua Revistă Bisericească*” (București, martie/aprilie 1919 – decembrie 1924/ianuarie 1925) în perioada 1 septembrie – 15 octombrie 1921¹³.

I se datorează înființarea revistei fanion a Bisericii dobrogene, „*Tomis*”, cu o apariție de peste două decenii. Nu doar că a propus înființarea periodicului, ci a donat 1000 lei în acest scop și a

coordonat-o prin selectarea articolelor publicate.

Alte lucrări: „*Femeia ca educatoare*” – în care tratează rolul de femeie, de soție și mamă, și influența ei în familie și societate; „*Cei mai de seamă inamici ai Bisericii*” – textul conferinței ținute la aniversarea a 45 de ani de la înființarea seminarului „*Nifon Mitropolitul*”; „*Banul și rolul lui în Societate*” – rostite la societatea „*Viitorul*”; „*Carte de citit la modă*” – ținute la societatea „*Viitorul*”; „*Spiritul Ecclesiastic*” – expuse la Societatea clerului român „*Ajutorul*”; „*Influența literaturii asupra moralei*”; „*Preotul român și misiunea sa*”, „*conferință desvoltată în Adunarea generală a Societății clerului român «Ajutorul»*”, 1900¹⁴.

Spre sfârșitul perioadei de păstorire, presa dobrogeană acorda o atenție sporită stării de sănătate a chiriarhului. Episcopul Gherontie, în manuscrisul „*Cartea vieții mele*”, afirma că episcopul Ilarie avusese cândva probleme cardiace, fără consecințe grave, însă, de când venise la Constanța, din dorința de a „*pune în mișcare și a câștiga pentru Națiune și interesele noastre sufletele Dobrogenilor, s-a uitat pe sine și afecțiunea inimii*”¹⁵ și a plecat într-o vizită canonică de trei săptămâni, în Dobrogea și Ialomița. La întoarcere, oboseala, răceala, zdruncinăturile drumului și mâncatul „*cum se întâmpla*”, au dus la agravarea problemei de sănătate. Au urmat alte și alte vizite canonice prin eparhie, boala a făcut progrese, târziu episcopul Ilarie a apelat la ajutorul medicilor. După ce s-a întremat puțin, a convocat preoții, a discutat pe marginea Legii de unificare bisericească, s-a urcat pe schelele palatului episcopal, aflat în construcție. Datorită efortului s-au înrăutățit problemele de sănătate. „*Dobrogea Jună*” nota, pe 2 septembrie 1925, faptul că ierarhul urma să fie consultat de către medicii Paulescu, Vasilescu și Apostolescu, „*la ora 5 p.m.*”¹⁶.

Să menționăm că la 25 mai 1925 s-a pus piatra fundamentală a Palatului episcopal din Constanța. La solemnitate au participat IPSS Patriarhul Miron Cristea și Al.Lapedatu, ministrul cultelor și artelor.

Pe 25 septembrie 1925 a trecut la cele veșnice la vârsta de 58 de ani, din care 32 de ani dedicați preoției la biserica Amza și 26 de luni de păstorire a Eparhiei Tomisului.

⁹ *** *Informațiuni*, Tomis, II, 1925, nr. 10, 15 ianuarie, p. 16.

¹⁰ *** *Informațiuni*, Tomis, I, 1924, nr. 7, 15 octombrie, p. 127.

¹¹ *** *Informațiuni*, Tomis, II, 1925, nr. 10, 15 ianuarie, p. 16.

¹² Diac. A.V., *Episcopul Ilarie Teodorescu/Scurtă schiță biografică*, Tomis IX (1932), nr. 8-9, august-septembrie, p. 240.

¹³ Biblioteca Academiei Române, *Publicații periodice românești*, Tom IV, București, Editura Acad.Române, 2003, p. 668.

¹⁴ Cf. Diac. A.V., *art. cit.*, pp. 240-241.

¹⁵ P.S. Gherontie Nicolau, *Cartea vieții mele*, manuscris, p. 74.

¹⁶ *** *Informațiuni*, Dobrogea Jună, XIX, 1925, 197, 2 sept., p. 1.

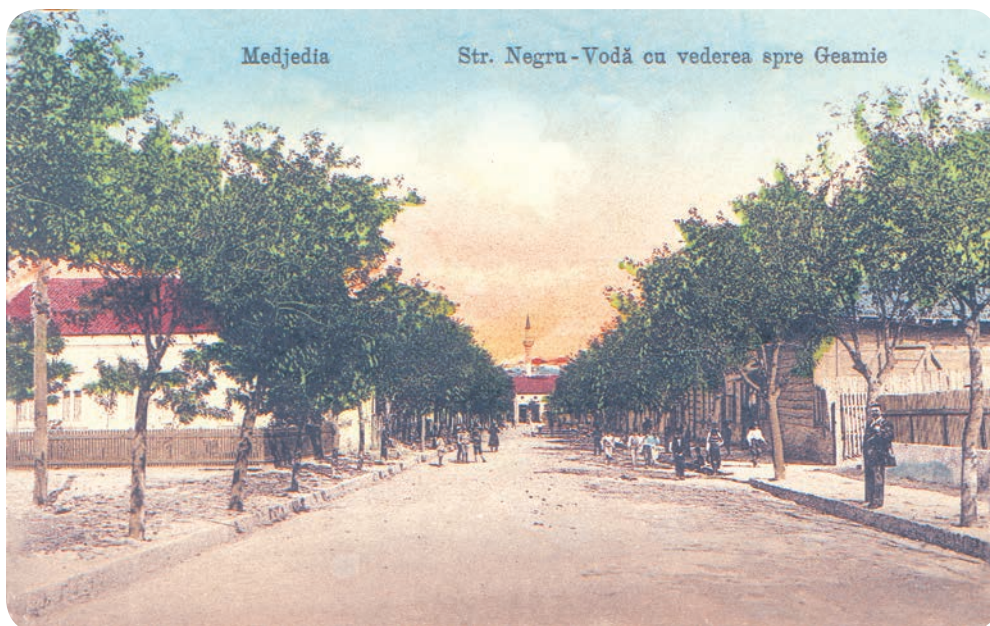
Dr.Laura CALOEAN

Inedit

Societatea de Dare la semn, Gimnastică și Canto „Vulturul” din Medgidia

O organizație cultural-sportivă era constituită la Medgidia în anul 1906. Statutul ei tipărit, aflat astăzi într-o colecție privată, dezvăluie numeroase informații utile despre implicarea unei comunități locale aflate la momentul încheierii sale, în viața culturală a urbei. Asocierea dintre activitățile sportive și cele artistice avea ca model debutul învățământului vocațional românesc în care gimnastica, scrima și coregrafia erau discipline obligatorii în educația elevilor, mai târziu acestora trei alăturându-se și canto.

Societatea de Dare la semn, Gimnastică și Canto „Vulturul” din Medgidia își alesese membri de onoare pe General Alexandru Anghelescu, Comandantul Diviziei a 9; Colonel Mihail Capșa, Prefectul Județului Constanța; Principele Valentin Bibescu; Spiru Haret; D. Bănescu, Inginer Șef; T. Cănanău, Inginer; C. Paraiano, Proprietar; Luca Oancia, Proprietar; C. Oancia, Proprietar; A. Manisalian, Comersant. Personalități de prim rang din viața României.

Scopul societății era precizat în statut:

a) răspândirea și dezvoltarea printre cetățeni a gustului de arme, dare la semn, gimnastică, canto și teatru;

b) A procura tinerilor generații prilejul de a-și câștiga abilitate în mînuirea armei avînd ca condițiune de căpetenie darea la semn și cunoștințele necesare oricărui locuitor, pentru a putea deveni un adevărat scut de apărare pentru Țară și moșia strămoșească; iar concediaților, rezerviștilor și milițienilor, care la un moment dat vor fi chemați, ca să-și dea tributul lor de sânge a le dezvolta și conserva cunoștințele dobândite;

c) A propaga exercițiile corporale procurînd fiecăruia, ocaziunea de a-și dezvolta armonice facultățile sale fizice și morale;

d) De a dezvolta gustul musical, răspîndind cântul coral în toate straturile societății;

e) A dezvolta spiritul de solidaritate și sentimentul național; precum și stima reciprocă între membrii societății.

Pentru atingerea acestui scop generos comitetul trebuia să-și construiască un local propriu, să-și procure toate obiectele necesare ca: arme, cartușe, aparate de gimnastică de tot felul, costume etc.; să înființeze o bibliotecă în localul societății unde se vor ține ședințe literare.

Membrii fondatori puteau fi toți acei locuitori fără deosebire sex, naționalitate și etate care au luat parte la constituirea societății alături de care se aflau membri activi și membri donatori și onorifici, cei din urmă fiind „persoanele care vor acorda societății sprijin moral”.

În plus, „Elevii tuturor școalelor publice și particulare precum și toți acei fără mijloace pot fi admiși ca membri aderenți în mod gratuit”.

Capitalul societății era constituit din:

a) Taxa de înscriere care s-a fixat la 2 lei pentru cei ce dispun de mai multe mijloace, 1 leu pentru cei ce dispun de mai puține mijloace și care se plătește, odată pentru totdeauna la înscrierea ca membru în societate;

b) Cotizațiile lunare s-au fixat la 1 leu pentru cei ce dispun de mijloace și 50 bani pentru cei ce dispun de mai puține mijloace;

c) Donațiunile, legatele, subvențiunile, liste de subscripție, produsul serbărilor, reprezentații

teatrale, conferințe, încasări de la popice și orice alte venituri.

Drepturile și îndatoririle membrilor erau clar stabilite: "Atât membrii fondatori; cât și cei activi, au dreptul a lua parte, cu familiile lor la toate exercițiile de dare la semn, canto și gimnastică; iar la serbările date în beneficiul societății vor lua parte, plătind o taxă minimă ce se va fixa de comitet. Membrii mai au drept de a introduce la diversele exerciții, pe amicii lor veniți temporar în localitate.

Membrii societății sunt dator: a) A plăti regulat cotizația lunară fixată; b) A lua parte la toate întrunirile societății; c) A fi solidari la toate actele societății; d) A propune adunării generale toate îmbunătățirile ce se vor crede nimerite pentru progresarea societății; e) A face achizațiuni, înscriind în societate ori cât de mulți membri, lămurindu-i asupra foloaselor ce vor decurge din intrarea lor în societate.

Excluderea membrilor. Orice membru, care 3 luni consecutive nu-și va plăti cotizația; precum și acei cari vor lucra cu intenție contra societății și va vârf vrajă între membri; ei vor fi excluși din societate de către comitetul de administrație, sub rezerva aprobării adunării generale, ascultând mai întâi și pe cel învinuit. Cei ce se mută din localitate se consideră ca retrași din societate, afară de cazul când își iau angajamentul ca și pe viitor vor lucra pentru binele societății.

Societatea va avea un drapel în culorile naționale având pe o parte insignele societății iar pe alta marca țării și în vârful lemnului va avea o acvilă. Ca Patron al societății s'a ales ziua de 23 Aprilie (Sfintu Gheorghe).

Statutul prevedea riguros responsabilitățile membrilor comitetului de conducere, datele la care se țineau ședințele, sancțiunile. „Orice contravenire de la aceste statute, orice act de natură a desonora societatea, sau va turbura ordinea la o întrunire; se va judeca de către comitet. Refusul sau recidiva de a se conforma unei decisiuni luată de comitet, atrage dupe sine excluderea în mod provisoriu din societate și care se va supune adunării generale. Insignele societăților sunt obligatorii la toate serbările și ceremoniile la care va participa societatea și consistă dintr'o placă de metal alb și în mijlocul căreia va fi un vultur. Această placă va fi aplicată pe o rondelă cu două panglici tricolore.

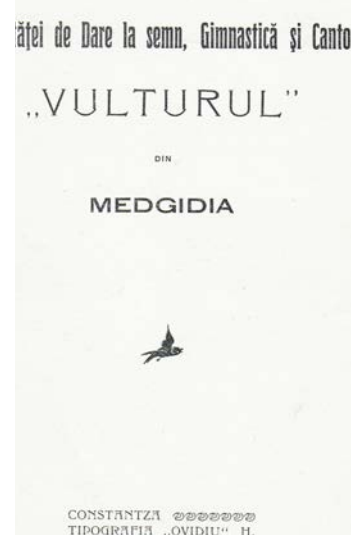
Participarea membrilor la festivitățile societății era obligatorie la toate serbările naționale.

„Societatea nu se poate desființa sub nici un motiv, afară de cazuri extrem de grave când toată

averea și mobilierul societății rămân proprietatea casei comunale, cu condițiunea de a continua opera începută de societate și a administra fondurile și bunurile rămase; fără a li se putea schimba vr'o dată destinația.”

Lista membrilor fondatori era foarte lungă dovedind multietnicitatea orașului și implicarea egală în viața culturală:

Mih. Bucureanu
Elena Bucureanu
D-r. Titu Pop
C. Golea
Susana Golea
I. Florescu
Louis de Helerin
Teresa Helerin
Petcu Rădulescu
Constantin Malinescu
Nicolae Nicolaescu
Gemil Islam Ali
Stavropol I.
Grigore Dobrescu
Boruzescu N. N-lae
Căpitan P. Lolescu
Luca Stănilă
C-tin Țangaridis
Ion Golea
Nicolae Bratu
Maria Bratu
Ionel N. Bratu
Theodor Mitef
Rosa Th. Mitef
Raina Mitef
Rifat Ablai
Murat G. Ali
Musuret Abdula
Alex. Cinschy
Eftali Cinschy
Spiru Bura
Ion Cornea
Apostol Pilidis
Zaharia Mavromatis
Mihale Elifteriu
A. Țiferman
Ion Petre Nicolau
Virgina I. P. Nicolau
P.I. Podaropol
Petre Nicolau
Costi Curtoiani
H. Zisu
Tache Georgescu

Artim Cuzugan
Dumitru Vudrighui
Elisabeta D. Vudrighiu
Dumitru Steflea
Apostol Stavridis
Mitrită G. Creangă
Ion Bârzan
Nicolae Opreanu
Nicolaidi Theofil
Dumitru Vartolomcu
Izet Emurla
Iani Curtoiani
G. I. Coman
Ilarie Sasu
Nicolae Gustia
Gg. M. Popescu
Voichița G. Coman
Grigorie Ionescu
Cerol de Helerin
Niță Stănescu
Mih. Slătineanu
Dumitru Chiravoha
Ilie Creangă
Ibraim Gemil
Ion Țugui
Ion Panaitescu
Mari I. Panaitescu

← Ion Vâlcu G. Ionescu Ion Puschilă Gh. Cucu Sami Grimberg Al. Dragliescu Ion Socariceanu Nicolae Dumitru Șteflea Dumitru D. Șteflea Ilie D. Șteflea Ionel G. Goman Ion I. Ghibu Costică Viniși Omer Abdulmalic Nicolae Șteflea Răducan Nițulescu Traian Petricu Drăgan Șeitanu Ion Iacob Ioniță Vineși Nicolae Vintilă Nicolae Roșculeț Ioniță Lazăr Alex. Vineși Petrache Teodorescu Costache Rădulescu Nicolae G. Bratu Nicolae Ichimescu Ilie Șerbănescu Vasile Pârlog	Iancu Munteanu Vasile Ciurea C. Copăceanu Ion I. Vâlceanu Popa Gh. Olariu Dumitru Florescu Ion Croitoru Petre Serghie Gh. Vasile Buzuleanu Ilie Dalgeanu Fani I. Dalgeanu G. Petroni A. Alecu Christu Coleff Ivan Rusef Marin S. Panghea Nicolae Curto Iani Eugeniu Cantemir Anicuța E. Cantemir Ion Măcrineanu Ion G. Ardeleanu C. Rădulescu Smara Rădulescu F. Theodossiadis Dumitru Pănescu Osias Schmitzer Gizela Schmitzer P. Cicicopul Ovanes Melekian	Petre Miteff Maria P. Miteff Iordan Ghencu Tudor Zaharie Andrei Racef Nicolae Petrescu Nicolae Olteanu Ioan I. Bârzan C. D. Ghiocaș A. G. Țangaride G. A. Țangaride I. S. Mocanu C. Gradia Otón Aneziv Constantin Lascaridis N. Georgescu D. Ciucure C. Casiadi Zoia Georgescu Dumitru Voinicu Theodosie Papazoglu Iani Diamandopol S. Mihailescu Marin I. Bărbulescu N. Lemiadis Tudor C. Marinescu C. D. Ciurea Gheorghe Nicolae Dumitru Poiană Marin Zamfirache	Ionus Curt Mola Zeidula Abden Alex. A. Kalfayan Niță Ionescu Petre Ghiojdeann Dumitru Jeaneta Ricetti Geovani Gheorghe Nase Stavru Economos Andrei Avram Pandele I. Lioritio Apostol I. Lioritio Grigore S. Dimitrescu Moise Valeanu Nicolae Țața C. M. Trandafirescu George Opreanu Agop Magârdici Alexandru Iosef Nicolae Cristu Ioan N. Roman Kiriatic Savopol Iane Santopol Pascale Englezu I. Navon Mamut V. Celebi
---	---	---	---

1910. Ilustrată din Medgidia

Am reprodus întreagă lista membrilor fondatori ai Societății de Dare la semn, Gimnastică și Canto „Vulturul” din Medgidia pentru a recunoaște în peisajul multietnic al numelor structura populației miciei urbe de pe Valea Carasu.

Și dimensiunile reale ale unei asociații cultural-sportive care antrena atâta lume bună în activități comunitare. De altfel, la Medgidia a fost constant o activitate culturală de ținută, susținută de intelectualii localității.

A.L.

Schiță istorică

Sărbătoarea primei Republici armene

La 28 Mai, în Armenia și în întreaga lume se celebrează sărbătoarea primei republici armene, când poporul armean – în condiții extrem de dificile – a reușit să-și împlinească visul de veacuri: proclamarea Primei Republici Armene. Dar acest fericit eveniment a fost precedat de luptele eroice de la Sardarabad, Baș-Abaran, Gharakilisa.

La 21 mai 1918, o mare parte a frontului care se întindea de la Erzânga la Van, și anume, forțele de avangardă ale puternicei armate turcești, pătrunzând în Câmpia Araratiană, cuceresc satul Sardarabad și gara, amenințând Erevanul. În fața armatei turce – organizate și bine echipate – se afla un corp de armată armean puțin numeros. Din nou se punea în fața poporului armean problema: „A fi sau a nu fi” – „A exista sau a nu exista”. Situația era atât de disperată, încât generalul Movses Silighian, precum și ministrul Consiliului Național, Aram Manuchian, se adresează catolicosului tuturor armenilor, Kevork al V-lea Surenianț, propunându-i să se îndepărteze de reședința sa de vară de la Biurakan. Dar acesta nu numai că refuză, ci îi îndeamnă pe ostași și pe întregul popor să-și apere altarele și cele sfinte, valorile și demnitatea.

Din ordinul său, bat clopotele tuturor bisericilor din Ecimiadzin, bat continuu, cu puternic răsunet, bat neîntrerupt, umplând zarea cu vibrația lor cutremurătoare, răscolitoare, și nu încetează până la victoria finală de la Sardarabad. E limpede că sunetul acestor clopote a săvârșit miracolul: îi îmbărbătează pe ai noștri, punându-le în braț forță invincibilă, iar pe turci îi demoralizează total. La chemarea lor se adună la catedrală toți locuitorii orașului, sutele de emigranți scăpați din masacre, locuitorii din satele învecinate.

Sanctitatea sa oficiază liturghia, după care se adresează poporului spunând: „Dacă militarii armeni și poporul armean nu vor putea să oprească înaintarea dușmanului, dacă nu vor fi în stare să salveze cele sfinte, eu mă voi jertfi chiar aici, pe pragul Sfântului Scaun”.

Sanctitatea Sa binecuvântează și trimite pe front o serie de ecleziaști: episcopul Zaven Babaian, episcopul Karekin Hovsepien, călugării arhimandrizi Tateos, Eznig și Daniel și alții – în jur de 500 de ecleziaști -, care înconjoară frontul pe diferite părți, întâlnindu-se cu soldații și ofițerii, cu

Chipuri de armeni dobrogeni

orașenii și sătenii, binecuvântându-i, încurajându-i și fiind alături de ei. De fapt, nici nu mai era loc de retragere: în spate se afla centrul credinței (al cultului religios) armenilor, Sfântul Ecimiadzin, și inima Armeniei de Răsărit, Erevanul.

În 1918, la 22 mai, sub comanda lui Daniel Bek Pirumian, gruparea de la Sardarabad se năpustește asupra gării Sardarabad, cucerite cu o zi înainte de către turci, și o recucerește, silind oștile turcești să se retragă și punându-le pe fugă spre gara Arax.

Cercul clericilor participă la bătălie și dă exemple de eroism, sub conducerea episcopilor Zaven și Karekin. Evoluând cutezanța combatanților noștri armeni, aceștia au reputat una după alta o serie de victorii. Detașamentul lui Drastamat Canayan (Dro) începe atacul în direcția Baș-Abaran și – după lupte îndârjite și repetate – în seara zilei de 29 mai zdrobește și-i azvârle înapoi pe turci. Forțele armate turcești bat în retragere și ajung până la Alexandropol (Ghyumri). La 24 mai începuse bătălia eroică de la Gharakilisa, luptă→

← ce durează până la 28 mai. Eroismul armenilor care luptă împotriva forțelor turcești numeric - superioare, pur și simplu îi demoralizează pe turci. Aceasta o mărturisește chiar comandantul armatei turce, Vehip Pașa, care declară că la Gharakilisa „armenii au demonstrat că ei pot fi cei mai buni luptători (soldați) din lume. Această bătălie a fost una deosebită (specială) din acest război.”

Astfel, rezistența eroică a armenilor învinge toate planurile turce și pune bazele creării unui stat independent.

La 28 mai, Consiliul Național al Armenilor declară, la Tbilisi, crearea Republicii Armenia; declarația este semnată de prim-ministrul Alexandr Khadisian și ministrul Afacerilor Externe Hovannes Kaciazuni.

Statul independent al Armeniei își dobândește rapid stema, drapelul și imnul. Din cauza scurtei sale existențe (1918 – 1920) Statul Armean nu reușește să-și adopte constituția. Ca steag, este adoptat tricolorul: roșul, ca simbol al sângelui, albastrul, al cerului senin și portocaliul, al muncii creatoare.

În anul 1920 se adoptă stema de stat ai cărei autori-proiectanți sunt arhitectul Alexandr Tamanian și pictorul Hagop Kocioian: pe fundalul Araratului – leul și vulturul -, pe scut – cele patru steme ale dinastiilor regale armene: Ardașesian, Arșagunian, Bagradunian și Rubinian; în partea de jos: sabie, toc, lanț și spic. Ca imn, este stabilit cântecul pe versuri de Mikael Nalbantian și muzică de Parsegh Ganacian, „Mer Hayrenik”. Se adoptă două medalii: „În slujba Patriei” și „Generalul Vartan.”

La 28 Mai, întregul popor armean, atât din Armenia, cât și din diaspora, sărbătorește Ziua Republicii.

Bătălia eroică de la Sardarabad – prin semnificația sa – a fost comparată doar cu cea de la Avarayr.

În 1968 se construiește complexul memorial închinat eroilor de la Sardarabad, ale cărui clopote amintesc de zilele acelor lupte eroice, de apelul clopotelor bisericilor armenesti, care n-a încetat până la încheierea luptelor din mai.

La 28 mai s-a împlinit cel mai mare ideal al poporului care-și pierduse, de peste 500 de ani,

Biserica armeană din Constanța

țara, pentru care atât de multe generații de eroi au dus lupte grele și care a devenit realitate cu prețul atât de numeroaselor victime, al marilor pierderi, al sângelui și privațiunilor de tot felul.

Reconstituirea Statului Armean este cel mai mare eveniment din istoria poporului armean și cea mai mare victorie a sa. Se cuvine să amintim din actul oficial emis de Sanctitatea Sa Catolicosul Vaszken, la 3 septembrie 1972, următoarele rânduri în care spune: „Poporul armean, în întreaga sa istorie, a rămas credincios lui Hayg – apărătorul libertății - și lui Vartan – iubitorul de Cristos.

Astăzi, poporul armean, stând neclintit pe stâncă victoriei de la Sardarabad, își construiește viitorul și, mai mult, o face de sine stătător, și, mai mult, o face cu entuziasm, continuându-și apostolatul său istoric, precum un neam creator de cultură. În condiții noi, cu aspirații noi, cu avânturi noi, e același popor armean, care își continuă apostolatul, etern credincios chemării străbunilor săi...” („Ecimiadin”, 1972).

Luptele eroice din mai sunt mărturia unității poporului armean, a permanentei sale voințe de a învinge, grație căreia Armenia Răsăriteană a fost salvată de la dispariție și s-a creat Republica Armeană. Fie ca DUMNEZEU să apere și să păstreze veșnic independența și stabilitatea Armeniei, țara noastră Armenia și poporul armean, astăzi și în toate timpurile.

Preot Paroh Oshakan KHACHATRYAN
Tradus de Arsaluis GURAU

NOUTĂȚI

S-AU RELUAT RECITALURILE SUSȚINUTE LA MUZEUL DE ARTĂ

Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada” a reluat seria recitalurilor susținute de cursanții instituției la Muzeul de Artă Constanța. Primul astfel de eveniment a fost programat pentru sâmbătă, 25 aprilie, orele 17, urmând ca până la finalul anului școlar să mai aibă loc spectacole în zilele de 9 mai, 23 mai, 6 iunie și 13 iunie.

Intrarea la toate aceste evenimente este liberă!

Premii pentru constănțeni la Expoziția națională de artă tradițională de la Focșani

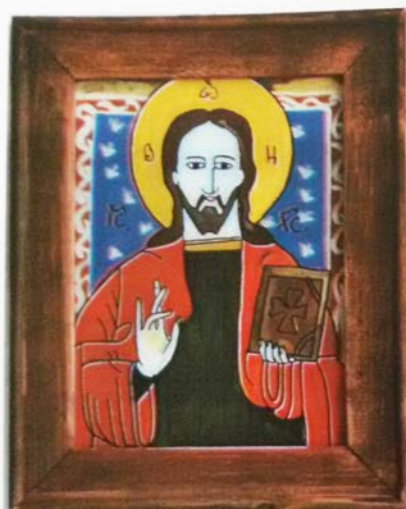
Cursanții Centrului Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada” s-au clasat pe podium la cea de-a VIII-a ediție a Expoziției naționale de artă tradițională de la Focșani. Expoziția - concurs, organizată de Centrul Cultural Vrancea, care a avut loc la sfârșitul anului 2014, și-a desemnat, de curând, câștigătorii. Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada” s-a înscris la două secțiuni, respectiv Icoane tradiționale, cu lucrările cursantei Mariana NEAGU, și Ceramică – Aurelia NECULAI.

Locurile I la cele două secțiuni au revenit creațiilor de la Constanța, iar la secțiunea Icoane tradiționale Constanței revenindu-i și locurile III și mențiune.

Fotografiile pe care le reproducem mai jos reprezintă lucrările premiate.

Neculai Aurelia, Constanța, premiul I

Neagu Mariana, Constanța, premiul al III-lea

Neagu Mariana, Constanța, premiul al III-lea

Trupa ARCA, pe scena Festivalului Internațional al Copiilor din Antalya-TURCIA

Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada” a fost reprezentat și anul acesta la o manifestare de amploare peste hotare. Trupa „ARCA”, rezultat al unei colaborări de excepție dintre Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului și Centrul Cultural „Teodor T. Burada”, a participat la cea de-a XVI-a ediție a Festivalului Internațional al Copilului din Antalya. Manifestarea, organizată de una dintre cele mai prestigioase organizații din Turcia, FOMGED, s-a desfășurat în perioada 18 – 24 aprilie și a fost dedicată copiilor din întreaga lume, cu prilejul Zilei Copilului turc. Și anul acesta, au participat copii din diferite țări, aducând cu ei un mesaj cultural din locurile de baștină. Trupa ARCA, al cărei coordonator este actorul Dan COJOCARU, a participat anul acesta, în premieră, la această manifestare, copiii din centrele de plasament din Constanța ducând cu ei mesajul multiculturalității specific spațiului dobrogean. Așa cum ne-a declarat coordonatorul grupului, Dan COJOCARU, experiența a fost una deosebită, participarea la acest festival dându-le copiilor ocazia de a cunoaște semeni de-ai lor din diferite colțuri ale lumii, de a interacționa cu ei, de a se autoevalua și, nu în ultimul rând, această experiență a născut în ei dorința de a performa. *„Văzând că nu se pot înțelege cu ceilalți copii participanți la festival, ne-au cerut să le oferim posibilitatea să studieze și ei o limbă străină în viitor și de acest aspect dorim să ne ocupăm pentru a le dea această șansă”,* ne-a declarat Dan COJOCARU.

Pe scenele manifestărilor din Antalya, Trupa „ARCA” a pus în valoare atât bogăția și frumusețea folclorului românesc autentic, dar și valoarea portului și a moștenirii culturale specifice diferitelor comunități etnice conlocuitoare, alături de care românii trăiesc, de sute de ani, în bună înțelegere, pe aceste meleaguri.

Festivalul organizat de FOMGED în Antalya este dedicat copiilor, el având loc, an de an, în preajma datei de 23 apriliei, zi în care, în Turcia, se sărbătorește Ziua Copilului.

Adina BOCAI

CLĂTITE CU BRÂNZĂ DULCE

Dragii mei, rețeta pe care v-o propun este specialitatea casei.
E verificată, apreciată și mereu solicitată la mesele noastre.

Vom avea nevoie de următoarele ingrediente:

Ouă	5/275
Făină	125
Zahăr	50 gr
Zahăr vanilat	un plic
Sare	un vârf de cuțit

Lapte	750 ml
Ulei	15-20 ml

Proces tehnologic

1. Malaxăm ouăle cu sare 1-2 min.;
2. Adăugăm zahărul și zahărul vanilat, continuând malaxarea încă 4-5 min.;
3. Cernem câte puțină făină, amestecând până la înglobare totală ;
4. Adăugăm câte puțin laptele, amestecând energic, până la consistență omogenă și fără cocoloașe;
5. Lăsăm compoziția să se odihnească 10-15 min., după care adăugăm uleiul, amestecând până la incorporare totală;
6. Încingem tigaia cu un pic de ulei, turnăm o cantitate mică din amestec, cât să ajungă pentru o rotire deplină cu ea;
7. Lăsăm la foc mediu 40-50 sec., întoarcem foaia de clătită și mai ținem la foc 30-40 sec.
8. Repetăm operația până la terminarea compoziției, aranjând foile una peste alta pe un platou.

Umplutură din branză

Brânză de vaci	700 gr
Ouă	2 /110
Zahăr	120 gr
Zahăr vanilat	un plic

Proces tehnologic

1. Amestecăm în bol brânza cu ouăle, zahărul și zahărul vanilat.
2. Rezervăm pentru garnisirea clătitelor ;

Garnisirea clătitelor

1. Luăm câte o foaie de clătită, în mijlocul căreia punem o linguriță de umplutură de brânză;
2. Strângem clătita în așa fel ca să căpătăm un sul cu lungimea de 10 -12 cm.,
3. Rezervăm în bol;
4. Servim clătitele încălzite pe suprafața tigăii cu puțin unt, la foc incet timp de 3-4 min;

Să vă fie de bine !
Cu drag de voi și de gătit, **Mărioara!**

Caminul Cultural Pantelimon - Aspect de la inaugurare 1932